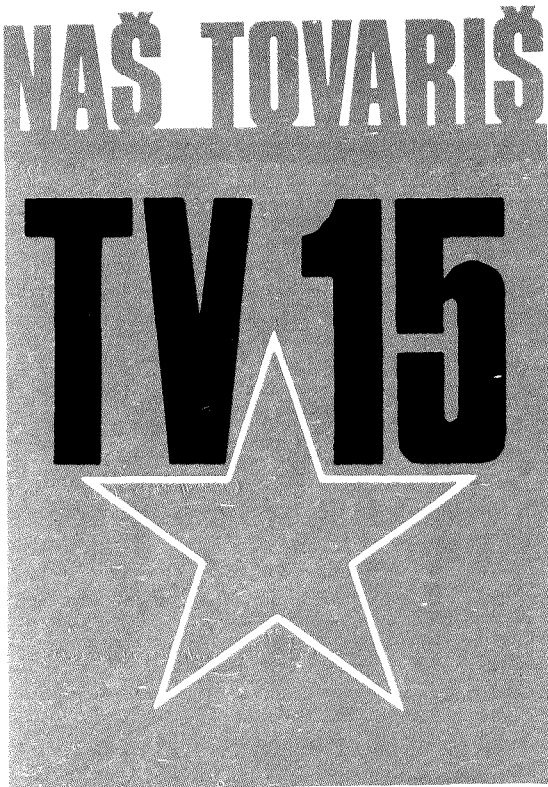

Št. 44 10. novembra 1977 Leto XV

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel

Tehnični urednik:
Sine Kovič

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Uprava in naročniški oddelek »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Napotki za
dokazovanje posebne
dobe

str. 3

Neutrudljiv potnik
miru

str. 5

Samo še za eno bolj
strmo pot vem!

str. 6

Govoril sem z
Leninom

str. 8

Neizbrisen prispevek k zgodovini človeštva

Proslava šestdesetletnice oktobrske revolucije – zgodovinskega dejanja Lenina, boljševiške partije in ljudstva Sovjetske zveze – je zelo pomembna ne samo za komuniste, ampak tudi za ves delavski razred, za vse narode in narodnosti Jugoslavije ter za vse napredne ljudi v svetu.

S svojim neizbrisnim prispevkom moderni zgodovini človeštva je oktobrska revolucija odločilno vplivala tudi na revolucionarni boj in dosežke delovnih množic Jugoslavije pod vodstvom njihove avantgarde – komunistične partije.

V programu ZKJ, sprejetem na VII. kongresu

ZKJ, je zapisano, da se je z veliko oktobrsko socialistično revolucijo začelo obdobje prehoda družbe iz kapitalizma v socializem in da njeni valovi že desetletja neprenehoma močno vplivajo na razvoj socialistične verižne reakcije v družbenih odnosih vseh narodov sveta ter spodbujajo in usmerjajo številne evolucijske in revolucionarne procese k enotnim socialističnim ciljem.

Jugoslovanski komunisti so vselej črpali moč iz vrelca Marxovih, Engelsovih in Leninovih misli. Tako sta tudi Leninov nauk in delo vtkana v revolucionarni boj naše partije, delavskega razreda

in narodov Jugoslavije za socializem. Leninova stališča o partiji, razredu, o proletarskih revolucijah našega časa, nacionalnem in agrarnem vprašanju, državi in značaju oblasti, o birokratizmu, sodelovanju delovnih množic v upravljanju družbenih zadev in še o drugih vprašanjih so nas, jugoslovanske komuniste, navdihovala v revolucionarni akciji v naših konkretnih razmerah – v osvobodilnem boju in socialistični revoluciji narodov in narodnosti Jugoslavije in po zmagi v socialistični graditvi.

Minilo je torej šest desetletij od zgodovinskih dni leta 1917, od zmage velike oktobrske revolu-

cije, toda glavne misli njenega inspiratorja, stratega in voditelja Lenina so prisotne tudi danes v aktualnih bitkah delavskega razreda in delovnih množic po vsem svetu, v boju narodov za svobodo in neodvisnost, za pravico, da suvereno izbirajo pot svojega razvoja, za mir, družbeni napredek in socializem. Socializem vse bolj postaja zgodovinski proces, ki v skladu s konkretnimi razmerami vsake države poteka specifično k zgodovinskim ciljem boja delavskega razreda in delovnih množic, k brezrazredni družbi.

Iz članka predsednika SFRJ in ZKJ Josipa Broza Tita za moskovsko »Pravdo«

Zgled in izkušnja oktobra

Oktobrska revolucija – to je bilo »deset dni, ki so pretresli svet«. Z njo se je začela splošna kriza kapitalističnega družbenega sistema. Oznaniła je novo razdobje v zgodovini človeštva.

Oktobrski dogodki v takratni carski Rusiji so silovito odmevali po svetu. Revolucije so zajele Madžarsko, Nemčijo in druge države, val stank in demonstracij pa tudi Jugoslavijo in posebej Slovenijo. Toda najpomembnejše je bilo to, da so se preoblikovala vsa mednarodna razmerja in so se okrepile ter dalje krepile sile družbenega napredka v svetu.

Za doslednost gre

Odmev na »O spominskem obeležju v Beli«, 39. številka TV 15

Rad bi stvari podrobneje osvetlil, pa sem se odločil, da spregovorim o sestavku »O spominskem obeležju v Beli«, ki ste ga kot odmev na moj zapis »Pozabljeni svojci«, objavljen v 33. številki TV 15, predstavili bralcem našega časnika v 39. številki TV 15.

V tretjem odstavku imenovanega zapisa je zapisano, da je bil imenovan devetčlanski pripravljalni odbor za postavitev spominskega obeležja v Beli... Iz zapisnika z dne 12. januarja 1977 pa je točno razvidno, da je štel pripravljalni odbor trinajst (ne devet) članov in da so ga sestavljali: predsednik Ivan Štibilj, tajnik Ivan Trošt, blagajnik Mihael Duc in še deset drugih članov, ki jih ne bi imensko navajal. Odbor je bil izvoljen istega dne, to je 12. januarja 1977! Dne 13. januarja pa so se v prostorih osnovne šole Col sestali še predstavniki: ZZB NOV Ajdovščina, ZB NOV Podkraj (štirje), ZB NOV Col (pet) in predstavniki osnovne šole Col. Prvi, kakor tudi drugi zapisnik, je pisal Ivan Trošt. Namen sestanka: postavitev spominskega obeležja padlim borcem NOB v Beli pri Podkraju. (Vsaj tako piše v teh zapisnikih!)

V nadaljevanju odstavka, na katerega sem opozoril maloprej, je med drugim zapisano:

»... Glas se je razširil celo do svojcev padlih v Kočevju, ki so želeli vedeti, kje nameravamo spomenik postaviti. Žena padlega borca, ki živi v Brdih, je zvedela za akcijo iz Primorskih novic. Teh ljudi odbor ni vabil, ampak je samo ugodil njihovi želji, da bi videli, kaj se pripravlja. Takrat smo imeli le iz Lipice na Krasu pripeljan kamen – vendar dovolj, da svojci spoznajo naše resne namene, kar se je odrazilo tudi v njihovem prostovoljnem prispevku za postavitev spomenika. Tudi svojcev iz Erzolja in iz Vrhpolja nismo vabili... pač pa jim le nakazali naše namene. Reči moramo, da so se sami zelo zanimali za potek del in za vse, kar sodi k takšni akciji.«

Ne dvomim v prostovoljne prispevke svojcev niti v dobro voljo za postavitev tega spominskega obeležja prizadevnih članov pripravljalnega odbora in drugih občanov. Kot ne dvomim, da ne bi prispevala tudi brata pokojnega Andreja Trimana-Toneta in njegova sestra, poročena Pavlič, če bi bila o tem obveščena.

Dejstvo je namreč, da v zapisniku seje odbora za postavitev spomenika oziroma spominskega obeležja padlim borcem NOB v Beli z dne 22. maja 1977, dobesedno, med drugim, piše: »... **Ta program moramo posredovati svojcem, če se z njim strinjajo in potem ZZB NOV Ajdovščina.**« Nadaljuje se še »... **za obvestilo svojcem je zadolžen Franc Čebokelj (Kočevje) in po njihovem pristanku Trošt za Brda in Erzelj.**«. Nazadnje pa je zapisano še: »**Vsi na delo!**«

Torej: Ali drži tisto, kar je zapisal avtor »O spominskem obeležju v Beli« ali pa citirani zapisnik z dne 22. maja 1977? To bi lahko povedali člani pripravljalnega odbora, ki so bili na tem sestanku. To pa so dejstva – kajti v tem zapisniku je točno razvidno, kako potekajo dela in kdo je za kaj zadolžen.

Toliko v vednost avtorju odmeva na sestavek »Pozabljeni svojci« in bralcem našega TV-15!

Tone Trkman in njegova sestra Justina, poročena Pavlič, pa sta šla v Ajdovščino na občinski odbor ZZB NOV predvsem zato, ker je prišlo v samem pripravljalnem odboru do nekega nesporazuma, saj so nekateri trdili, da Andrej Trkman ni tam padel. Za to se je zavzel Ivan Pavlič iz Podkrajja, ki je poklical še Alojza Petrovčiča iz Bele št. 3, ker je le-temu, tam takrat padel tudi brat Janez Petrovčič.

V zvezi s tem bi lahko citiral še kaj, če kdo želi, iz zapisnika z dne 6. marca 1977 namreč:

Lahko še povem, da so bile v zvezi s tem (vsaj uradne) še štiri seje! Pa še to naj vedo vsi, predvsem tisti, ki so bili takrat še otroci in ki padlega Andreja Trkmana niso poznali, da je Andrej Trkman pobegnil v staro Jugoslavijo že leta 1931, oziroma takrat, ko se nekateri v tem odboru še rodili niso. In to, da je bil Andrej Trkman že

prekaljen borec za osvoboditev izpod tujega jarma ter ni čakal, da bi ga Italijani prijeli, pač pa se je takoj vključil v narodnoosvobodilni boj proti skupnemu sovražniku, fašističnemu okupatorju.

Ne bi o vsem tem pisal, če bi se mi ne bi zdelo vredno, vendar mimo zadnjega stavka je skoraj nemogoče iti kajti Tone Trkman je res zasledoval celoten potek razvoja postavitve tega spominskega obeležja, saj je med drugimi vklesano tudi ime njegovega vrata Andreja. Toda točnega datuma odkritja le-tega res ni vedel, ker ga o tem ni nihče obvestil. Če je tovariš Franc Čebokelj raznašal vabila nekdanjim aktivistom OF po Postojni, bi lahko to vabilo nesel tudi sestri pokojnega brata Andreja, tovarišici Justini, ki stanuje v Podkraju in je bila tudi aktivistka OF – in če je že prišel v Postojno z istim namenom, bi lahko o odkritju spominskega obeležja osebno obvestil brata Toneta, saj je bil skoraj v istem bloku, kjer stanuje Tone Trkman. Žakaj ga ni obvestil?!

Pa še to: Na listku, ki ga je napisal Ivan Pavlič, je bil točen naslov Toneta Trkmana in tako je Ivan Pavlič opravil svojo dolžnost. Toda listek, ki je arhiviran, je čisto drugi, ne tisti, ki ga je napisal tovariš Pavlič, pač pa nekdo drug in na njem ni napisan točen naslov Toneta Trkmana iz Postojne. Skratka: Ivan Pavlič je opravil svojo dolžnost!

Če kdo želi še podrobnejše podatke, jih je moč dobiti, saj so zapisniki shranjeni!

Opravičujem se zaradi dolžine pisma, vendar me zelo moti, če stvari niso predstavljene takšne, kakršne so v resnici. Vsaj kadar gre za mrtve, ki so našo svobodo plačali z življenjem, moramo biti dosledni!

IVAN MEZGEC
Kraigherjeva 9
Postojna

Žalost v Begunjah

Na predvečer dneva mrtvih sem s prijatelji obiskala grobove ustreljenih talcev v Begunjah. Želeli smo počastiti spomin na naše tovariše in tovarišice, s katerimi smo skupaj doživljali grozote begunjskih zaporov. Nekateri smo jih preživel, veliko jih je ostalo tam kot težak spomin in opomin, ki pa, žal, blede.

Ko sem s prijatelji prišla na grobišče, sem videla dokaj žalostno podobo. Grobovi so bili zapuščeni in le stara ženica jih je z majhno grebljico poskušala vsaj nekoliko urediti. Ko sem jo vprašala, kdo jo je poslal, da grebe na skoraj zapuščenih grobovih in jih skuša vsaj malo urediti, je dejala, da to dela na svojo pobudo, ker je pač član borčevske organizacije. Mar res lahko odložimo skrb za urejanje naših spomenikov na rama nekaterih posameznikov?

Kje je moralna in materialna odgovornost družbenopolitičnih organizacij in naše družbe, da naši spomeniki, vsaj takšni, kot so Begunje, ne bodo ostali pozabljeni?

ANČKA DROVENIK, Ljubljana

Pojasnilo

Fotografijo z verzi Janka Glazerja o domotožju, ki ste jo med »utrinki in odmevi« objavili v 37. številki TV 15, je bila posneta – na planini Goč nad Vrnjačko. Banjo v bližini Kraljeva! Takšen posnetek izpred dveh let imam tudi sama.

MARIJA IVANČIČ
Triglavska 13
p. Ljubljana

utrinki in odmevi

O domu v Strunjanu

Edino, kar obiskovalec pogreša, je nočna dežurna služba

Prosim, da teh nekaj vrstic objavite med utrinki in odmevi.

Veste, že več let zahajam na oddih ali na zdravljenje v strunjanski dom in to predvsem v turistični sezoni. Letos sem bil v Strunjanu od 24. junija do 2. julija. Priznati moram, da sem bil izredno zadovoljen – tako s hrano, postrežbo, kot s čistočo in objekti ter napravami za rekreacijo.

Edino, kar obiskovalec pogreša v tem domu, je nočna dežurna služba, ki bi skrbela za posredovanje zdravstvene službe in varnost vozil na parkirnem prostoru! Menim, da je to nujno potrebno in da bi se s pridobitvijo le-te znatno izboljšali pogoji že tako prijetnega bivanja v domu.

Posebna zahvala gre tovarišu upravniku, pa tovarišici Majdi in Katici, ki se trudijo in poskušajo zadovoljiti želje obiskovalcev.

LOJZE ŠKORJANC
Pod gradom 62 p. Dravograd

Pri nas v Žireh

Gre torej le za pozornost, za posluš do človeka

Nemalo sem bil, prijetno seveda, presenečen, ko sem dobil kot član borčevske organizacije vabilo za ogled igre »Raztrganci«. To zanimivo igro si je ogledalo veliko vaščanov. Burno je ploskala tudi mladina. Zato mislim, da bi bilo dobro večkrat organizirati takšne predstave, ki govore o našem boju za svobodo. Prav pri »Raztrgancih« se je pokazalo, kako je mladina privržena našim idejam, kako spoštuje narodnoosvobodilni boj. Še toliko bolj sem ponosen, da je takšna mladina iz našega kraja, iz Žirov.

Kljub zapisanemu sem prepričan, da bi lahko borčevska organizacija na tem področju še dosti prispevala.

Ne zdi se mi pa prav, kar se je zgodilo 22. decembra, ko smo praznovali krajevni praznik. To človeka zaboli! Takrat so delili knjige. Mnogi udeleženci narodnoosvobodilnega boja so se vračali domov brez tega darila... Res je, da človek takšno knjigo lahko sam kupi. Če jo dobiš, to ne gre pozabiti, je to nekakšno priznanje, počastitev. Naj povem, da so knjige delili borcem Jurišnega bataljona, da pa so knjige prejeli tudi predstavniki skupščin Žiri in Logatec. So bili tudi oni v Jurišnem bataljonu 31. divizije? Morda bi bilo dovolj, če bi na proslavi povedali, zakaj se knjige ne delijo vsem borcem, pa bi bili vsi zadovoljni.

Gre torej le za pozornost, posluš do človeka!

Moram pa povedati, da so pri LIP Bled, kjer sem kot žagarski delavec delal polnih petnajst let, ob posebnih priložnostih s knjigami obdarovali vse borce, ki so delali v tej delovni organizaciji. Pri eni izmed podelitev je bil prisoten tudi avtor knjige Tone Svetina. Dobro se spominjam, da mi je pri izročitvi knjige segel v roko! Tega se spominjam in tako primerjam, pa se moram ob vsem tem tudi malo zamisliti.

Ne zamerite napakam. Okorna je moja roka in kaj moram za to. In ob koncu: Z malo dobre volje, pa bi bilo na svetu lepše, prijetnejše.

RAJKO PRIMOŽIČ
Žiri 5 p. Žiri

PRIPIS UREDNIŠTVA: Kako prav imate!

Napotki za dokazovanje posebne dobe iz NOB

Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije in Skupnost invalidskega in pokojninskega zavarovanja Jugoslavije sta konec junija v Igalu organizirala posvetovanje o dokazovanju borčevskega staža s pričami v smislu 2. in 3. odstavka 75. člena Zakona o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Na posvetovanju so ugotovili, da so bile politične in organizacijske priprave za uresničitev te pomembne politične naloge dobro opravljene, k čemur je pripomoglo tudi dobro sodelovanje ZZB NOV ter družbenopolitičnih organizacij. Ocenili so, da so bili v dosedanjem delu doseženi dobri rezultati in da občinski odbori ZZB NOV dobro opravljajo svoje naloge. Ponovno odprti rok za dokazovanje borčevskega staža s pričami je vzbudil zanimanje za pridobitev statusa borca tudi pri ljudeh, ki so malo ali pa le občasno delovali za NOB.

Nekateri prosilci, priče in ponekod tudi posamezne organizacije, poskušajo odstopiti od dogovorjenih kriterijev in začrtane politike. Tem pojavom so na posvetovanju namenili precej pozornosti, da bi preprečili zlorabe in priznavanje borčevskega staža ljudem, ki do tega nimajo pravice. Na posvetovanju so še posebej postavili pomen in vlogo službe skupnosti invalidskega in pokojninskega zavarovanja ter njeno odgovornost za dosledno uveljavljanje kriterijev in učinkovito reševanje zahtev ter dajanje strokovne pomoči občinskim odborom ZZB NOV.

Na posvetovanju so sprejeli več sklepov, ki naj služijo vsem udeležencem kot vzpodbuda, da hitro in odločno reagirajo na negativne pojave in preprečijo poskuse odstopanja od zastavljene politike in sprejetih kriterijev.

Na posvetovanju so sprejeli naslednja stališča:

1. Ali naj se ljudem, ki so po dokončni osvoboditvi nekega kraja nekaj časa preživeli v delovnih bataljonih, podjetjih in delavnicah (peki, krojači, brivci, mizarji, mehaniki in drugi) ali v bolnišnicah kot medicinsko ali drugo osebje (vojaške bolnišnice JA in zavezniških armad), a nimajo potrdila o demobilizaciji, ta čas šteje v poseben staž v dvojnem trajanju? Povedano drugače: ali naj pojmujemo delo v delovnih bataljonih, podjetjih, delavnicah in bolnišnicah kot civilno mobilizacijo ali kot delo za JA, ki je identično z mobilizacijo za JA?

Ljudje, ki so bili ob končni osvoboditvi nekega kraja na delu v delavnicah, podjetju ali bolnišnici ali so bili pozneje mobilizirani za delo v delavnicah, podjetjih ali bolnišnicah ali v delovnih bataljonih, so bili angažirani za potrebe JA, so izpolnjevali delavno obveznost in so spadali pod civilno mobilizacijo, ki jo je izvršila JA in so imeli svojstva pripadnika JA. Tem ljudem za to delo ni potrebno izdajati potrdilo ZZB NOV. Ljudje, ki pa so bili potegnjeni iz JA ali so po tem, ko so bili ranjeni, ostali v delavnicah, podjetju, bolnišnici ali podobno, je treba ta čas označiti kot nadaljnjo pripadnost vojaškim enotam.

2. Ali je treba ljudem, ki so po končni osvoboditvi kraja bili sprejeti v organizacije SKOJ, postali člani NOO (vaških, mestnih) ali odborov (vaških, mestnih) in drugih množičnih političnih organizacij (ljudske fronte, AFŽ, ZSMJ), ta čas potrebno priznati kot organizirano delo za NOB, ne glede na intenzivnost njihovega dela oziroma aktivnost?

Sama pripadnost tem organizacijam ali odborom še ne pomeni, da je treba ta čas avtomatsko priznati v posebno delovno dobo z dvojnimi štetjem. Osebam, ki so po dokončni osvoboditvi bile sprejete v SKOJ, so postale člani NOO ali člani množičnih političnih organizacij in se po tem niso vključile v enote NOV ali bile sprejete v KPJ do konca vojne, ali postale člani občinskih ali mestnih odborov, oziroma osebam, ki se njihovo delo po intenzivnosti ne more primerjati z neposredno udeležbo v enotah NOV, ta čas ni potrebno priznati kot aktivno in organizirano delovanje in zato jim ni potrebno izdajati potrdilo ZZB NOV. Osebam, ki so delale za NOB že pred končno osvoboditvijo kraja, pa so bile po tem sprejete v SKOJ, postale člani NOO ali odbora drugih množičnih političnih organizacij in so zaradi potreb NOB izpolnjevale razne naloge, ki se po svoji intenzivnosti lahko primerjajo z neposredno udeležbo v oboroženih enotah NOV, jim je za ta čas možno izdati potrdilo ZZB NOV.

3. Drugi odstavek člena 140 Osnovnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju določa, da se osebam, mlajšim od 15 let, čas, ki so ga preživele v oboroženih enotah NOV,

POJ in JA, lahko prizna v dvojnem štetju. Katera je spodnja starostna meja, od katere se lahko računa, da je bila oseba pripadnik oborožene enote, oziroma borec NOV?

Udeleženci posvetovanja so sprejeli sklep zveznega odbora ZZB NOV, da naj bi bila spodnja starostna meja za priznavanje udeležbe v oboroženih enotah dvajset let.

4. Ali se osebam, ki so po končni osvoboditvi bile poklicane in tudi odslužile redni vojaški rok, sedaj pa trdijo, da so bile pripadniki NOV, POJ in JA, lahko zavrne zahteva za izdajo potrdila ZZB NOV samo na osnovi dejstva, da so »odslužile«, a ne »doslužile« redni vojni rok?

Tistim, ki so po končni osvoboditvi odslužili redni vojaški rok v polnem trajanju, ni potrebno izdajati potrdila ZZB NOV, razen tistim, ki od odseka za ljudsko obrambo prinesejo potrdilo, da so po 15. maju 1945 samo doslužili vojaški rok v JA. Osebam, ki so po 15. maju 1945 odslužile redni vojni rok, se lahko izda potrdilo ZZB NOV, če svoje sodelovanje v NOB dokazujejo kot aktivno in organizirano delo (po 15. letu starosti) za NOB, ker se aktivno in organizirano delo za NOB ugotavlja za posebno dobo šele od 1. januarja 1958.

5. Ali je družinskim članom padlih borcev potrebno izdajati potrdilo ZZB NOV?

V takih primerih ni potrebno potrdilo ZZB NOV, ker ti člani lahko od pristojnega organa za vprašanja borcev dobijo (če že nimajo) rešitev o družinski invalidnosti in lahko to potrdilo služi za začetek postopka pri pristojni skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja za uveljavitev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Večina družinskih članov padlih borcev je že uveljavila pravico do družinske pokojnine (243. člen osnovnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju), ali iz pravice po zakonu o vojnih invalidih.

6. Kdaj se izdaja potrdilo ZZB NOV vojnim ujetnikom in političnim internirancem?

Potrdilo ZZB NOV se izdaja samo tistim vojnim ujetnikom in političnim internirancem, ki izpolnjujejo pogoje po 140. členu, 1. odstavek, točke 3 in 4 osnovnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. V primeru, da je izdano potrdilo ZZB NOV, pristojni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja obvezno vodi redni postopek.

7. Ali lahko predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV umakne že izdano potrdilo?

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV lahko umakne že izdano potrdilo, če je naknadno ugotovilo nekatera dejstva, ki bi preprečila izdajo potrdila. O

preključno potrdilo mora obvestiti prizadeto osebo in pristojni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Če pristojni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja še ni začel postopka, bo ukrepal, kot da potrdilo ni bilo izdano. Če pa je postopek že začel, bo upošteval nove dokaze in dejstvo, da je potrdilo neveljavno ter izdal primerno rešitev.

8. Ali pristojni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja ob reševanju zahtevka za uveljavitev borčevskega staža na osnovi potrdila ZZB NOV vodi redni postopek?

Pristojni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja pri zahtevku za priznanje statusa borca na osnovi potrdila ZZB NOV vodi postopek na isti način, kot pri drugih zahtevkih.

9. Kdaj naj pristojni organ SPIZ prosi za mišljenje ZZB NOV po 1. odstavku 177. člena osnovnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ko je že bilo izdano potrdilo ZZB NOV?

Pristojni organ SPIZ bo prosil za mnenje ZZB NOV vedno, kadar navedeni dokazi ne odgovarjajo navedenemu stanju v potrdilu ZZB NOV (točka 9, 1. odstavek navodil o postopku za uveljavljanje posebnega staža v smislu čl. 75, 2. in 3. odstavek Zakona o osnovnih pravicah pokojninskega in invalidskega zavarovanja).

10. Kako naj pristojni organ SPIZ postopa, kadar zahtevki ne odgovarjajo popolnoma resničnemu stanju, navedenem v potrdilu glede na čas, za katerega se zahteva uveljavitev borčevskega staža?

O tem v celoti odloča pristojni organ, ki naj upošteva mnenje ZZB NOV, ki je navedeno v potrdilu. Če pride do nasprotja med resničnim stanjem o času sodelovanja, ki je naveden v potrdilu, in časom, ki ga ugotovi pristojni organ, bo le-ta o spornem primeru iskal mnenje pri ZZB NOV.

11. Kako ravnati z osebo, ki ji je že bilo izdano potrdilo ZZB NOV, oseba pa je zamolčala, da že teče postopek za dokazovanje njenega borčevskega staža?

V takih primerih bo pristojni organ SPIZ v smislu 125. člena zakona o splošnem upravnem postopku zahtevke zaključil.

12. V katerih primerih bo SPIZ dovolila obnovo postopka v zvezi z novostmi 75. člena zakona o osnovnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja?

Organ SPIZ bo dovolil obnovo postopka v primerih, če so izpolnjeni pogoji, določeni v zakonu o splošnem upravnem postopku in v zakonu o pokojninskem zavarovanju.

M. V.

V decembrski ofenzivi 1944

Pri Navršniku v Lučah

Proti večeru 12. decembra 1944 je na Koklejevo v Podveži prišel del Tomšičevega bataljona. Z njim sta bila tudi komandant bataljona Franc Tomšič in komisar Franc Šlajpah. Prišla sta v hišo in se nekaj časa pogovarjala z domačimi o nemški ofenzivi, ki se je začela. Komisar je dejal: »Če nas ni do sedaj vzel hudič, nas tudi sedaj ne bo!« Ko se je ponoči del bataljona premaknil k sosedu Navršniku, so za nekaj časa pri Kokleju pustili okrog petnajst ranjencev, med katerimi štirje niso mogli hoditi. Pozneje so te ranjence spravili na Navršnikov hlev.

Pri Kokleju je bilo tudi več domačinov iz Luč, ki so bežali pred Nemci in se skupaj s partizani umikali. Tako je bilo v hiši polno ljudi. Noč je minila v pričakovanju nemškega napada. Vas Luče in del okolice so že zasedli Nemci, partizani pa so se umikali v smeri Podvolovjek in pozneje proti Veliki planini.

Naslednji dan, 13. decembra 1944 je ob 11. uri začelo pokati. Partizani, ki so imeli minomet pri hlevu, so izstrelili nekaj min na Ivanov travnik, kjer so imeli Nemci mule in ostalo orožje. Nekaj časa je bilo zopet mirno. Pri sosedu Navršniku pa je bilo kljub napetemu položaju veselo razpoloženje. Harmonika in petje sta se slišala daleč naokrog.

Tedaj so Nemci udarili z rebrske strani po robu, ki je močno obraščen z jeseni. Partizani niso prej opazili, da so bili Nemci že v bližini hiše. Ko jih je pomočnik mitraljezca zagledal, je skočil v hišo in zavpil: »Tu je mitraljez, švabi so za hišo!« Ko je mitraljezec skočil iz hiše, je že zaropotalo. Tudi on jim je vračal in se umikal proti gozdu. Nemci pa so

in sod je bil kmalu prazen.

Med Nemci je bil tudi neki kaprol. Govoril je srbohrvaško, imel pa je minometalec. Jabolčnik mu je kmalu zlezel v žile. Začel je snubiti rdečelasko in jo zvabil v kamro. Ni ju motilo drdranje mitraljezov, pikanje bomb in pušk, niti to, da je domača hči pogledala v kamro, ker jo je skrbelo, kam sta izginila. Nato je kaprol od-

Nemci so ujeli enajst partizanov in odgnali tudi gospodarja Navršnika. Ko so jih prignali na Koklejevo, so zahtevali vrv. Nekdo je v slovenščini dejal: »Prinesite vrv, da zvezemo tovariše!« Oficir se je še ponorčeval in dejal: »En bandit in en policist, oba iz Konjic.« Tako je policist iz Konjic pomagal kot raztrganec v ofenzivi. Pri hlevu so dobili vrv, ki

ci pripovedujejo, da je bil Navršnik tako pretepen, da ni videl na nobeno oko. V soboto, 16. decembra 1944 so jih odgnali proti Podvolovljeku in jih pri Markovskem grabnu postrelili. Pri Navršniku je zgorelo vse, razen drvarnice in svinjaka. Naslednji dan je moral Janez z Nemci k Navršniku, da bi prignali živino, če je še ostala. Ko so prišli pred

seveda povsod pobrali, kar jim je prišlo pod roko.

Dne 15. decembra so odšli na Sedelske njive, kjer so jih na hribu pričakali partizani z dvema mitraljezoma. Janez je bil na čelu kolone. Ko so partizani vžgali, so Nemci brž poplegli na tla, Janez pa je stal kot okovan. Nemec ga je s puškinim kopitom udaril po nogi, da je padel in mu dejal: »Banditen!«

Koklejeva domačija

Nemci so se neopazno približevali Kokleju, ko so partizani že odšli proti Navršniku. Tedaj so zagledali Nemci, ki so prodirali od spodnjih njiv proti hiši. Padla je komanda: »Juriš!« V naskoku so zavzeli partizani položaje po robovih, poraščenih z jeseni in drugim drevjem. Boj je trajal kake pol ure. Nemci so še poskušali s prebojem, toda partizani so jih zadrževali.

Sedem Koklejevih, oče, mati in pet otrok ter Stefan in Katarina iz Luč so se tiščali za zidom v mali kamri. Nemške krogle so preresetale vso hišo, tako da je odpadel omet. Na krušni peči je ležal dežnik, ki je bil ves scefiran od krogel. Partizanski mitraljezec je skočil v hišo, da je pojedel porcijo juhe, njegov pomočnik pa je bil s šarcem pod hišo pri jase-

vpili za njim »Halt, Hönde hoch« in se z naperjenim orožjem pognali v hišo. Iz hiše so takoj prignali očeta in Stefana ter ju suvali s puškinimi kopiti. Okrog hiše so že imeli usmerjene mitraljeze na vse strani. Nemec se je zadržal tudi nad sinom Janezom, če je bandit. Odgovoril mu je, da ni in da je domači sin. Nato pa je vprašal, če imajo kaj piti. Odgovoril jim je, da imajo jabolčnik, ki so ga imeli večinoma skritega v kleti med repo. V kašči pa je bil še osemdeset litrski sod jabolčnika. Nemci so bili nekaj metrov nad kaščo, partizani pa morda petdeset metrov za Navršnikom. Janez je moral med točo krogel nositi jabolčnik iz kašče do hiše. Ko so se morali partizani umakniti, so Nemci planili na jabolčnik in si ga natekali v čutarice in ostalo posodo, ki je bila pri roki

šel k nemškemu lajtnantu in ga vprašal, če lahko z mino zažge Navrški hlev.

Lajtnant mu je odgovoril, da še ni čas. Šele, ko ga je tretjič vprašal, mu je dovolil in takrat je bila ura že štiri popoldne. V dolino je počasi lezel mrak. Iz minometalca so zletele tri fosforne zažigalne mine in zažgale Navršnikov hlev.

Od gorečega hleva se je vžgala tudi hiša, takrat pa so Nemci napadli tudi Navršnikovo domačijo. Pripazili so se od Sedelskega in čez hrib udarili partizani v hrbet. Tedaj je nad Navršnikom v riži padel tudi mitraljezec, ki je pri Kokleju za las odnesel glavo. Zadet je bil od zadaj. Padel je tudi komisar Šlajpah. V boju na Koklejevem je padel tudi Nemec, ki sta ga morala nesti v Luče Reberški Lojze in Matijev.

Delno obnovljena Navršnikova domačija

Foto: A. Ikoivić

so jo imeli za vpreganje volov, in z njo zvezali ujet partizane. Navršnika, ki je imel na hrbtu zvezane roke z žico, so imeli pri jablani pred hišo, z verigo pa so ga še povezali čez ramena in »porajkljali« (pritrdili) tako močno, da je imel ramena stisnjena skupaj. Bil je obupan. Solze so mu polzele po licih, ker je videl svojo hči, ki je ležala vsa krvava pred gorečo hišo. Misli je, da je mrtva, vendar jo je le drobce mine ranil v glavo. Druga hči pa je zgorela skupaj z ranjenimi partizani, ki so jih skrili na hlev. Sin Ivan, ki je bil star sedem let, je odšel s partizani in se po enem tednu vrnil na požgani dom.

Ujete partizane in Navršnika so odgnali v Luče in jih zaprli v klet sedanje zadrage, kjer so jih do sobote zjutraj na vse načine mučili z elektriko. Očivid-

hlev, so videli strašno razdejanje. Živina je zgorela v hlevu, ena svinja je bila prestreljena skozi čreva in je poginila, le kure so bile v drvarnici. Nemci so kure polovili, jim zavili vrat, Janez pa jih je moral pobirati in tlačiti v koš. Nato so zažgali tudi drvarnico, v kateri sta bila zakopana dva 25 litrska lonca masti.

Zvečer so se Nemci vrnili na Koklejevo in iz hleva nanosili v hišo slamo. Ker so domači mislili, da bodo zažgali, so jih prosili, naj jim dovolijo vsaj toliko, da bodo vzeli najnujnejše stvari. Odgovorili so jim, da ne bodo zažgali, ampak na njej spali. Na Koklejevem so Nemci ostali štirinajst dni. Vsak dan je moral Janez z njimi v patroljo, da jim je kazal pot. Enkrat pa je moral z njim tudi oče. Obhodili so vse kmetije v okolici in

Nemcev je bilo okrog 120. Partizani so se morali kmalu umakniti, Janez pa je moral domov.

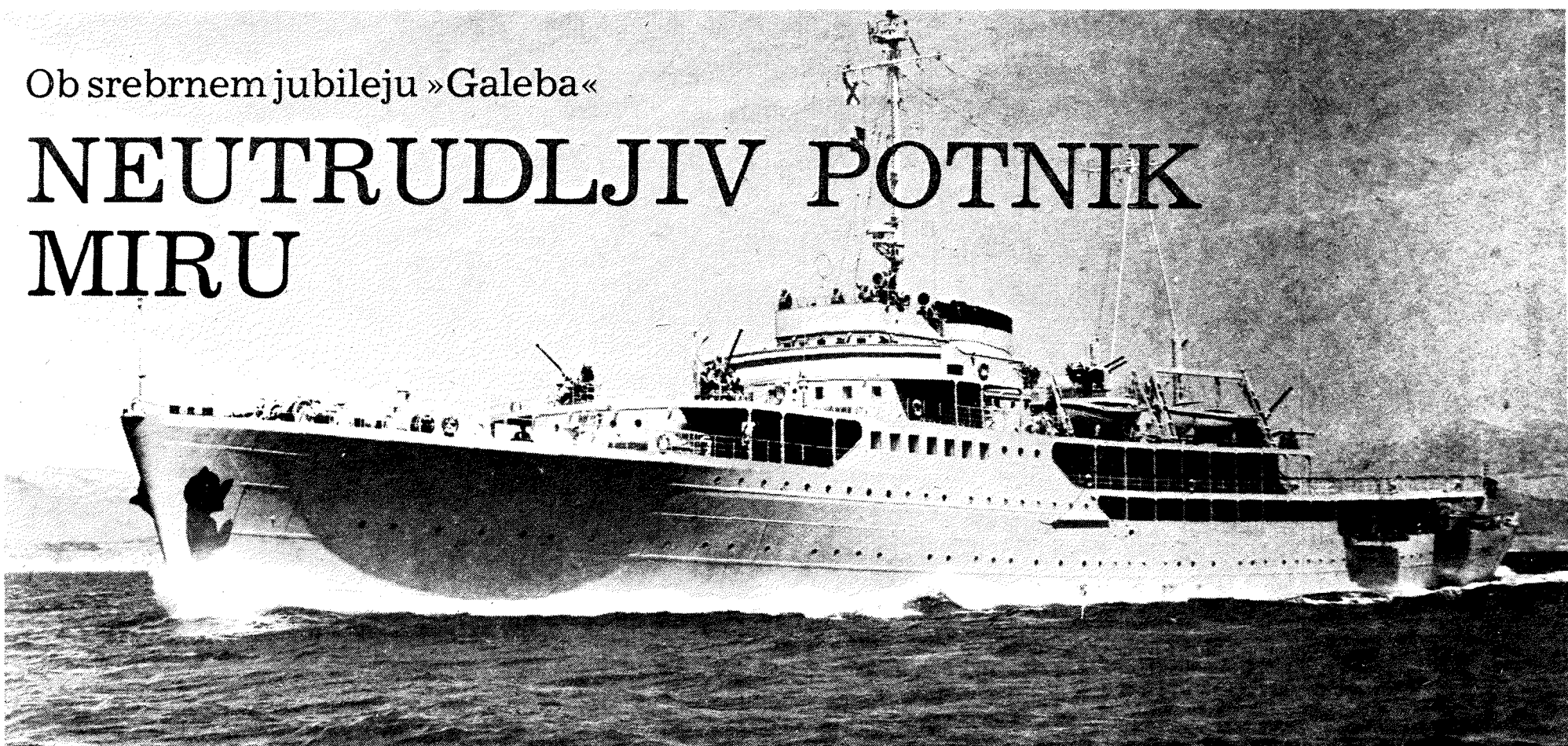
Naslednjo soboto je Janez dobil ukaz, da mora z njimi do Podvolovljeka ali pa na Kranjsko planino. Isti dan pa je prišel na Koklejevo Repčerjev Anza, ki je znal nemško in so ga mobilizirali, da je 23. decembra zjutraj šel z njim.

Preden so odšli, so tudi pri Koklejevih pobrali, kar se je dalo. Janez je imel shranjen zlatnik, ki ga mu je dal Navršnik za birmo. Ta zlatnik je Nemec dal v žep in ga na njivi zgubil. Spomladi, ko so orali in se je brazda obrnila, se je za plugom zasvetilo in na brazdi se je pokazal ukradeni zlatnik.

Po pripovedovanju Janeza Plesnika napisal
ANTON IKOVIĆ

Ob srebrnem jubileju »Galeba«

NEUTRUDLJIV POTNIK MIRU

Kadarkoli govorimo o »Galebu«, o tej stari in večno mladi ladji naše vojne mornarice, istočasno začnemo razmišljati o njenem neutrudljivem potniku tovarišu Titu. Kajti, prav na tej šolski ladji se je rodila in oblikovala prenekatera misel o svobodi, prijateljstvu, neuvrščenosti... Zato sta Tito in »Galeb« simbol miru in sožitja med ljudmi ne glede na njihovo barvo kože, nacionalno ali versko pripadnost.

Velika Britanija, Turčija, Grčija, Indija, Burma, Etiopija, Egipt, Indonezija, Cejlon, Sudan, Gana, Togo, Liberija, Gvineja, Mali, Maroko, Tunis, ZAR, Alžir, Sri Lanka...

To so poti miru »Galeba«, ki je v teh petindvajsetih letih preplul 85.011 milj, njegova pot po modrih brazdah pa je trajala 479 dni. To je del osebne izkaznice ladje, na kateri se nenehno šolajo kadri za potrebe naše vojne mornarice in ladje, ki je, kot temu pravimo, plavajoči dom ali rezidenca tovariša Tita.

V marcu leta 1948 so v puljsko ladjedelnico privlekli sedanji »Galeb« oziroma nekdanjo italijansko trgovsko ladjo »Ramb

III«, ki je dotlej počivala na dnu Jadranskega morja. In iz te ladje, polne mulja in soli se je leta 1952 rodil današnji »Galeb«. Ob prihodu »Galeba« je »Uljanik« štel komaj sto petdeset delavcev.

In zadnje dni letošnjega oktobra se je »Galeb« spet vsidral v puljsko ladjedelnico. Prišel je, da bi po četrto stoletje pozdravil tiste, ki so mu vgradili srce in tiste, ki so mu pomagali premagovati burje in viharje. In pripovedoval je o svojem poslanstvu in Titu, ki so ga kot glasnika svobode številne luke sveta sprejemale in častile ne samo kot našega, pač pa tudi kot svojega heroja. Na ladji je bil tudi **Miroslav Sironić**, upokojeni delavec »Uljanika«.

»Začetno delo na Galebu«, je dejal, »je bilo sila težavno. Bili so to časi informbiroja, političnega, ekonomskega pa tudi vojaškega pritiska na našo domovino. Manjkalo nam je orodja in drugega materiala. Naše takratno delo je potekalo v znamenju skrajne požrtvovalnosti in iznajdljivosti vseh delavcev. In uspelo nam je!

Z lastnimi močmi smo premagali vse težave in ladjo porinili v morje. Zavedali smo se namreč, da gradimo šolo za nove rodove naše vojne mornarice in bili smo ponosni, da nam je taka naloga zaupana.«

In če besedam upokojenega delavca dodamo še to, da so časi v katerih se je »Galeb« porajal narekovali strogo varčevanje na vseh frontah, je potem za sluga graditeljev te ladje še pomembnejša in večja.

»Naš cilj je bil«, se spominja ladijski mehanik **Luiggi Licul**, »da Galeba kar se da hitro usposobimo za plovbo. Pri tej skupni, zahtevni in ne tako lahki nalogi smo delavci, kot temu pravimo, delili in zlo in dobro in se obnem drug od drugega in vsi skupaj učili. Na ladji so takrat delali ljudje iz vse Jugoslavije in prav ob tem trdnem delu se je nenehno krepilo bratstvo in enotnost in se kovalo pravo delavsko tovarištvo. Nismo poznali delovnega časa in ne počitka, na ladji smo delali takorekoč od zore do mraka. Naša delovna disciplina je izhajala iz nas samih in ne iz avtoritete naših šefov ali delovodij.«

Spomini na tiste hude, a

vendar slavne čase še živijo tudi v srcu **Josipa Valjčiča**, ki je na »Galebu« vodil skupino monterjev.

»Kljub težavam, omahovanju med delavci ni bilo. Z vztrajnostjo smo nadomeščali pomanjkanje tega ali onega dela ali materiala, saj smo se počutili le kot del Galeba, kot člani njegove posadke. In prav zaradi tega smo bili ponosni, ko je ladja zaplula širom po svetu in našega Tita popeljala v to ali ono državo, saj smo se zavedali, da je v Galeba vgrajeno precej našega truda. Srečni smo tudi zato, ker je ta ladja postala svetovno znan simbol miru. Na svoji dokaj dolgi poti je povsem uspešno premagovala vse ovire morja, našemu predsedniku Titu pa je omogočala nemoteno in ustvarjalno delo.«

Tako torej graditelji o sebi, tovarišu Titu in »Galebu«. In tako o času, ki se je uveljavil kot naše povojno izročilo o delovnem heroizmu ljudi, oboroženih z ogromno ljubeznijo do svoje vojne mornarice in vrhovnega poveljnika naših oboroženih sil. In toliko o ljudeh, ki so blagodejnost svobode občutili nekoliko pozneje kot mi.

V službenih poročilih je zapisano, da je bil tovariš Tito osemindvajsetkrat na »Galebu«. Na tej ladji so se porajale ali dozorevale njegove plemenite in človeške misli, saj je prav na »Galebu« izrekel znane besede: »Ni miru brez svobode in ni svobode brez miru.«

In spričo tega je »Galeb« krajšal geografske razdalje in zblíževal ljudstva. To belo ladjo poznajo številni naši prijatelji in besedi Tito in Jugoslavija sta že zdavnaj postali sinonim prijateljstva, medsebojnega spoštovanja, neuvrščenosti in svobode.

Danes je »Galeb« del naše novejšje, povojne zgodovine. In svojevrstna priča o času, ki je na njegovem komandnem mostu vrisal tisto, kar imenujemo novo in človeka dostojno življenje.

Minilo je torej petindvajset let odkar je tovariš Tito prvič stopil na krov »Galeba«. In dejali bi, da četrto stoletje je in ni veliko. Ni zato, ker so srečanja z neutrudljivim potnikom še zmeraj v svežem spominu mornarjev in oficirjev, nekdanjih članov posadke na »Galebu«. In

zato so s proslave v »Uljaniku« člani sedanje posadke, delavci in nekdanji komandanti »Galeba« tovarišu Titu s krova ladje poslali pozdravno pismo, v katerem obljubljajo, da bodo še naprej krepili in negovali izročila ladje miru.

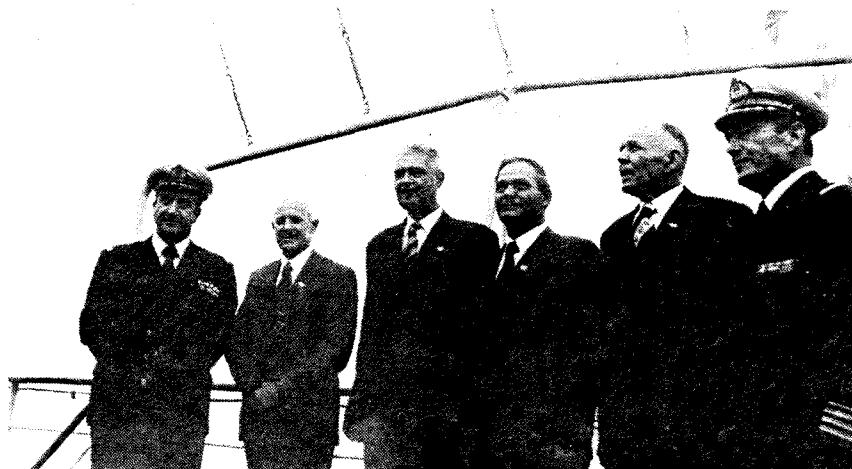
Spregovoril je tudi najmlajši komandant »Galeba« **Stojan Kljajić**, kapetan fregate. Obudil je spomine na Titovo potovanje v Colombo, ko je »Galeb« plul brez spremstva.

»Na poti proti domovini nas je v Indijskem oceanu ujelo neurje. Osem dni je naš Galeb kljuboval neusmiljenim udarcem burje in visokih, penečih se valov. Ladja je vse te hude ure in dneve izredno prestala... Zame in za vso mojo posadko to niso bili časi obupa. Zato ne, ker je z nami plul tovariš Tito, državnik in vojskovodja, ki še nikoli v življenju ni poznal brezizhodnega položaja. In ta večni potnik miru je, kljub svoji preza-poslenosti, zmeraj našel tovariško besedo, ki je mornarjem in starešinam Galeba vlivala nove moči, nov pogum.«

Tekst in slike
BRANE JAKOVLJEVIĆ

Miroslav Sironić, upokojeni delavec in eden iz skupine graditeljev »Galeba«: »Ladjo še danes poganjajo stroji, ki smo jih mi popravili.«

Nekdanji komandanti »Galeba« (z leve proti desni): **Miodrag Šepić**, **Stanislav Abram**, **Marko Orhanović**, **Petar Vidan**, **Srećko Burić** (komandant med gradnjo »Galeba«) in sedanji komandant **Stojan Kljajić**.

Admirala Josip Černi (na levi), prvi komandant mornarice NOVJ in sedanji komandant vojaško pomorskega območja **Branko Mamula** med obujanjem spominov in izkušenj na palubi »Galeba«.

Mrzla rupa, Ravenovše, Rovtarjev vrh, Vojsčica, to je Vojsko. Nekaj več kot sto hišnih števil šteje ta krajevna skupnost, ki sodi med najbolj razvejane krajevne skupnosti pri nas. Tod živijo kleni ljudje, sicer ne bi kljubovali tistim grapam in strminam, ki jih obdajajo pa snegu, ki jih preseneti lahko še pozno spomladi ali že zgodaj jeseni. Kmetije na nadmorski višini tisoč in več metrov niso nobena redkost. Za kmetije, ki ležijo med osemsto in devetsto metri pravijo, da so v dolini.

Kolovoz, ki tudi tega imena ne zasluži

Pravzaprav sem bil tisti dan namenjen v Čekovnik. In ko sem domačine v Idriji spraševal, kje vodi pot na Čekovnik, ki mu spodaj v Idriji pravijo Čekovnik, s poudarkom na o in brez i, so mi dejali: »Ja, človek božji, kaj pa iščeš na Čekovniku?!

Spodaj v dolini se mi je zdelo to vprašanje popolnoma odveč, vendar ko sem obiral tiste ovinke v hrib in potem zopet strmo po grapi v dolino, po kolovozu, ki niti tega imena ne zasluži, sem se že sam spraševal prav tisto, kar so me ljudje spodaj v dolini, ki očitno Čekovnik dobro poznajo.

Iskal sem šolo, osnovno šolo. Številko osemnajst menda nosi. Hiše v Čekovniku so razmetane daleč naokoli. Tudi po pol ure ima sosed do sosed. Malo hiš je skupaj, tako malo morda, kot je otrok.

Ko sem spraševal domačine po šoli in učencih mi je nekdo tam iz gospodarskega poslopja na klančku v lepem pojočem domačem narečju dejal, da v njihovi šoli že nekaj let ni pouka, češ, da so pred leti hiteli graditi zgradbo osnovne šole, na otroke so pa čisto pozabili! Tistih nekaj šoloobveznih otrok iz Čekovnika in bližnjih zaselkov so prešolali kar v Idrijo. Tam so v internatu in šoli od ponedeljka do petka, ko se spet vrnejo po strmih poteh na svoje domove. Za njih je samo še ena bolj strma pot na svetu, to je pot do izobrazbe.

Osemnajst učencev šteje šola

V tri leta manj kot sto let stari osnovni šoli na Vojskem sem našel pri dopoldanskem kombiniranem pouku v enem razredu učence tretjega in četrtega razreda. Deset jih je bilo. Popoldan jih je v prvem in drugem razredu še osem.

»Za nekaj let je še otrok tod gori. Po trije ali štirje, včasih celo šest jih gre skoraj sleherni leto iz te šole v peti razred v Idrijo. Po trije ali štirje spet pridejo v prvi razred, kar pomeni, da Vojsko z okolico živi. V prihodnjem šolskem letu bodo sedeli v klopih prvega razreda tri-

Samo še za eno bolj strmo pot vem!

je novi učenci,« pravi učiteljica Silva Mohoričeva. Učenci prihajajo vsak šolski dan k pouku iz Mrzle rupe, Rovtarjevega vrha in Ravenovš. Nekateri prepešajo po uro in pol, pozimi celo po dve uri v eno smer. Kadar je veliko snega, jih po nekaj dni ni v šolo, tako kot njihovih staršev ni bilo, če je bilo preveč snega. Rod za rodom pluzi in utira pot do šole svojim naslednikom. Če pa ta pot vodi v šolo v dolino in pozneje v uk ali srednjo šolo, potem se ti otroci vračajo domov samo še na obisk.

Osnovna šola na Vojskem sodi med najvišje ležeče šole pri nas, saj je skoraj 1100 metrov visoko. Le še nekaj hiš in cerkva na Vojskem so višje. Med vsemi učenci pa menda skoraj ni posameznika, ki ne hodi še k verouku, čeprav je na dlani, da polje in log ne potrebuje molitve, temveč motiko, plug in gnojilo in da mladi, ki ostajajo na Vojskem in v njegovi okolici, bolj kot molitev, potrebujejo zaposlitev!

Vojsko in okolica je posejano s številnimi grobovi padlih partizanov in aktivistov. Domačinom tudi dolgoletni italijanski skorenj ni vzel poguma. Preveč dolgo so ječali pod jarmom, predolgo so si želeli svobode, da bi klonili pri tisku.

Prve partizanske čete

»Na Vojskem so začele delovati prve partizanske čete že 1942. leta,« je med drugim zapisala v šolsko glasilo učenka idrijske osnovne šole Marija Skok, ko je pisala o svojem kraju in nadaljevala: »Te partizanske čete so taborile na planinah Opale, Grič in Čarjev vrh. Bile so to čete drugega Vojkovega bataljona. Komandant

ene izmed njih je bil Jože Prelovec-Rudar. Moj oče je odšel v partizane ob koncu 1942. leta, ko je bil star komaj 18 let, njegov šestnajstletni brat pa le deset dni kasneje.

Vojkov bataljon se je prvič spopadel z Italijani januarja 1943. leta na Vojskem. Takrat se je moj oče prvič boril s puško v roki, čeprav še ni znal streljati...

Italijani so prvič napadli partizansko taborišče nedaleč od Stražnika, drugič pa na Gačniku. Jezni zaradi neuspehov so Italijani odgnali s seboj prvega terenca iz teh krajev Cirila Čibeja. Na poti, ki je vodila kdo ve kam, so ga partizani rešili, Italijanom pa pobrali orožje in konje. Seveda Italijani niso mirovali, temveč so napadli partizane iz Dolenje in Gorenje Trebuše in Vojskega. Četa na Čarjem vrhu v kateri je bil moj oče je po celodnevni borbi uspešno odbila napad. Italijani so imeli okoli 70 mrtvih, med partizani pa je padel Janez Kumar iz Idrije, ki je vodil to akcijo. Italijani so se potem maščevali nad domačini. Požgali so veliko hiš, ljudi pa odpeljali v taborišča.

S trnjem prepleteno pogorišče

Vanda Majnik pa je napisala: »Priletna ženica mi je pripovedovala o zverinskem uboju dveh sester na Lebanovšah, ki jih je prav dobro poznala. Sestri sta bili vedno oblečeni tako, kakor je to zahtevalo njuno življenje na osamljeni kmetiji. Po srcu sta bili dobri in partizanom sta dali vse kar sta imeli. Za to so zvedeli tudi Nemci. Preiskali so kmetijo, nič niso našli, vsaj tistega ne kar so iskali. Kljub vsemu so ju zvezali in vrgli v gorečo hišo samo zato, ker sta ljubili svobodo in sodelovali s partizani.

Štiri dekleta in šest fantov, to je tretji in četrty razred učencev osnovne šole na Vojskem. Po uro, uro in pol, nekateri pa tudi po dve uri v eno smer pešajo, da pridejo do šole

Marko in Cvetka Vončina iz Mrzle rupe obiskujeta tretji razred na Vojskem. Cvetka je celo odličnjakinja, čeprav z bratom prehodita sleherni dan dolgo pot od doma do šole in nazaj, največkrat pa ju čaka doma še delo

Učiteljica na Vojskem Silva Mohorič

Predsednik krajevne skupnosti na Vojskem Srečko Likar

Se danes stoji pogorišče te hiše. Zaraščeno in prepleteno je s trnjem in priča o tej tragediji.

Možakar s sedmimi križi in cepinom

Ko sem prisopihal iz globeli, v kateri je bila nedaleč od Vojskega ilegalna partizanska tiskarna »Slovenija« in spoznal vrednost klopi ob strmi poti, ko ti srce že neke pri grlu razbija, se mi je približal možakar sedmih križev s sekiro in cepinom v roki, pohvalil vreme, si prižgal cigareto s starim »fajercajhom«, ki si ga je naredil sam iz nekoliko večjega medeninastega naboja, se odkašljal in dejal:

»Vrag ga vedi kaj nas še čaka, vendar zadnje vojne pa ne bi še enkrat prenesel. Veliko smo tu trpeli, veste, veliko! Najprej dolgo let Italijani, saj veste, potem Nemci. Po osvoboditvi pa so na nas tu gori čisto pozabili. Cesto do Idrije smo imeli tako, da je bila še posebno ob slabem vremenu celo nevarna. Domačini smo celo pravili, da smo takrat, ko smo se odpravljali na vojno, zmolili en očenaš, ko smo šli v Idrijo smo pa tri v vsako smer! Zdaj pa se tudi Vojsko spreminja! To čutimo tudi mi, čeprav smo že stari in ne bomo več dolgo tlačili teh tal!«

Vojsko se spreminja

Da, Vojsko se počasi spreminja. Letos so dobili nov daljnovod, mi je pripovedoval predsednik krajevne skupnosti Srečko Likar, čez kakšen mesec pa dobijo še novo trgovino, saj je tista v starem župnišču popolnoma neustrezna in še premajhna povrh. Goveje živine je na Vojskem več kot ljudi. Okoli 350 glav goveje živine sva našela, ljudi pa natančno 270. Prav zdaj urejajo skupni pašnik na nekdanji Stražnikarjevi, Nandetovi in Poletovi kmetiji. Tudi pet kilometrov cest je bilo letos narejenih. Od Vojsčice do Žgavca, od Gačnika do Poleta in od Čarja do Novinčevš lahko sedaj že pridete z avtomobilom. In veste kaj nam vse to pomeni, je Srečko Likar še posebej naglasil! Morda nam bo preurejena cesta iz Idrije proti Vojskem, ki jo prav sedaj urejajo in jo bodo morda kaj kmalu tudi asfaltirali, vsaj tako so obljubili, pripeljala v vas tudi turiste, vendar vedno bolj se kaže potreba po izgradnji kakšnega obrata, da bi v njem našla zaposlitev mladina, ki odhaja v dolino, kajti druge izbire tudi nima. Doma pa ostajajo samo ostareli ljudje. Morda bi bili za začetek zadovoljni vsaj z vaško žago!«

Če so ljudje navajeni skromnega življenja, jih razveseljujejo celo malenkosti, mar ne!?

TONE URBAS

Štiriinosemdesetletni pisatelj iz Ajdovščine Danilo Lokar se je slovenski javnosti predstavil s svojo petnajsto knjigo, z zbirko še neobjavljenih novel z naslovom Timove igre. Ta pisatelj Vipavske doline in njenih ljudi se je v naši literaturi uveljavil zelo pozno, saj je njegova prva knjiga – Podoba dečka izšla šele v pisateljevem štiriinšestdesetem letu – letu 1956 v Kopru. Dve leti za tem je v Ljubljani izšel Sodni dan na vasi, v šestdesetih letih pa so bliskovito sledile knjige Hudo mušni Eros (1960), Leto osemnajsto (1960), Zakopani kip (1961), Dva obraza dneva (1962), Z glavo skozi zid (1963), Srnjaček (1964), Dva umetnika (1965), Bela cesta (1968), v sedemdesetih letih pa Silvan (1970), Božična gos (1971), Zagata ni zagata (1975) ter roman Zehajoči angel (1976).

Pisatelja Danila Lokarja, sicer zdravnika in udeleženca NOV, odlikuje izredna občutljivost in rahločutnost pri opazovanju ljudi v njegovi dolini. Dogajanje je spuščeno na področje psihe, podzvesti in trganja zavesti. Njegovi liki so neprestano ujeti v prostor in čas, o svoji ujetosti neprestano razmišljajo in se poskušajo iz nje rešiti. Večina njegovih oseb je oblikovanih po predlogi resničnih ljudi iz pisateljevega otroštva, ki jih je avtor preživel in jih želel z literarno upodobitvijo iztrgati pozabi. To je bilo tudi pisateljevo slovo od prijateljev in njegova oddolžitev.

Zrela in bogata knjižna bera

Cankarjeva založba je svojim bralcem pripravila bogat »jesenski paket« knjig slovenskih avtorjev, v katerega so zajete knjige: Prvenci slovenske moderne, Timove igre Danila Lokarja, roman Bena Zupančiča Noč in dan, Lojzeta Filipiča Živa dramaturgija, četrta knjiga izbranih del Mateja Bora ter Poti do znanja izpod peresa Vida Pečjaka.

Četrta, zadnja knjiga izbranih del Mateja Bora, uredil jo je avtor sam, obsega izbor iz njegove dramatične. Njegov dramski opus ga tako po snovi kot po obsegu uvršča med najboljše sodobne slovenske dramatične. V izbrano delo je uvrstil že poznane drame Raztrgan, Vrnitev Blažonovih, Bele vode, Ples smeti, Šola noči ter dramo Popoldanski počitek, ki je nastala lani in še čaka na

svojo odskočno predstavitev.

V zbirki Bela krizantema je pri Cankarjevi založbi izšla knjiga že pokojnega Lojzeta Filipiča, Živa dramaturgija, v kateri je urednik Bojan Štih zbral gledališke članke iz vseh obdobjev Filipičevega gledališkega dela, ki je bilo razdeljeno na pisateljsko-publicistično in praktično-dramaturško področje. Zbrani so njegovi

gledališki listi vse od gledališke sezone 1952/53 v Ljudskem gledališču v Celju (naj omenim, da je tudi izraz »ljudsko gledališče« uvedel prav Filipič), preko ljubljanske Drame do tragične smrti v MGL 20. aprila 1975. Po besedah urednika govori knjiga »o neki tragični življenjski in gledališki usodi, ki jo bo pravilno ocenil šele čas«. Druga knjiga, ki jo pripravlja isti urednik, bo obsegala spi-

se iz praktično gledališkega dela.

Beno Zupančič, ki ga po njegovi Sedmini, Potresu, Golobnjaku... ter filmskih upodobitvah njegovih del lahko štejejo med najbolj poznane in najbolj brane sodobne slovenske pisatelje, se je svojim bralcem predstavil z novo knjigo, z romanom Noč in dan v dveh knjigah. Ze sam naslov in likovna oprema (prva knjiga – noč je v beli, druga – dan

pa v temni barvi) ponazarja kontrast, nasprotja, ki jih v širokem razponu dogajanja ni bilo malo. Gre v bistvu za biografijo nekega človeka, za potopis življenjske poti, ki se začne daleč pred drugo svetovno vojno in se konča na dan osvoboditve, 9. maja v Ljubljani. Ob tej poti spoznamo široko panoramo političnih dogodkov s posebnim poudarkom na vojnem času (vojni je namenjeno dve tretjini romana) ter pojavu zverinstva, predvsem belogardizma, pri čemer je bil avtorju osnovna inspiracija sv. Urh. Dober poznavalec Zupančičevih del bo v njegovem najnovejšem romanu našel nekatere v Zupančičevih delih že obdelane teme, že znane osebe, vendar tokrat osvetljene z novo lučjo, saj poskuša dati avtor nekaterim stvarim širši značaj, kot ga je bilo mogoče dati pred dvajsetimi ali več leti.

Vsem tem knjigam je Cankarjeva založba ob stoletnicah rojstva slovenskih modernistov dodala še Prvence slovenske moderne, prenatise prvih izdaj Cankarjeve Erotike (1899), Zupančičeve Čaše opojnosti (1899), Kettejevih Poezij (1900) ter Murnovih Pesmi in romanc (1903), ki jih dopolnjuje študija Jara Dolarja o tem, kakšno je bilo duhovno ozračje ob nastopu slovenske moderne, kaj je njen pojav v slovenski družbi pomenil ter kakšen je bil sprejem in odmev ob izidu štirih velikih slovenskih modernistov. MILAN VOGEL

Kiparska razstava Negovana Nemca

V radovljjskih razstavnih prostorih Šivčeve hiše so sredi oktobra odprli razstavo kiparskih del in fotografij del mladega primorskega kiparja Negovana Nemca (1947) iz Bilj pri Novi Gorici. Ker se prvič predstavlja gorenjskim ljubiteljem likovne umetnosti, se je kipar odločil za prikaz šestletnega ustvarjanja na področju male in javne plastike. Slovenskemu kulturnemu prostoru je Negovan Nemec predvsem kot avtor številnih javnih del, med katerimi zavzemajo vidno mesto in prepričljivo kvaliteto spomeniki na temo narodnoosvobodilne vojne. Kronološki pregled del nam mladega avtorja kaže kot ustvarjalca, ki mu je mala plastika samo izhodišče za realizacijo monumentalnega spomenika. V tem izrazito ustvarjalno-raziskovalnem obdobju se je avtor spopadel s temi idejno in oblikovno različnimi ci-

kli: z jedri, štiti in destrukcijami. V prvem, še akademsko vplivanem obdobju, se je usmeril v raziskovanje štita kot simbola življenja. Spopadel se je z grafizmi perforirane spiralne gmote, ki avtorju naravnost ponuja abstraktno formo. V drugi fazi njegovih del se je usmeril v občuteno, erotično obarvano plastično oblikovanje. Detajl človeškega telesa, njegov fragment in rastlinski svet so predmet njegovega zanimanja. Z zadnjim ciklom destrukcij se nam avtor predstavlja kot izrazito racionalističen iskalec, saj njegove konstruktivne rešitve asociirajo z oblikami, kakršne zasledimo v arhitekturi betonu.

V šestletnem ustvarjalnem obdobju je Negovan Nemec poleg samostojnih in skupinskih razstav izdelal več spomenikov NOB na Primorskem, med katerimi je spomenik na Gradišču nad Prva-

čino eden izmed najizvirnejših te vrste v Sloveniji.

Problematika vojne in narodnoosvobodilnega boja ni živa samo v tisti generaciji likovnih umetnikov, ki je bila neposredno soočena z vojnimi grozotami, pač pa tudi v najmlajših, ki so jim tekla leta tik po njej. Negovan

Nemec črpa svoje umetniške vizije iz pripovedovanja in podoživljanja teh strašnih dogodkov, skuša v svojih umetniških realizacijah podati sintezo preteklosti in sedanjosti. V veličastnem spomeniku NOB je držno upodobil narodnoosvobodilni boj vaščanov te primorske

partizanske vasi. Sredi mehko napete travnate površine je položena lebdeča, radialno v smeri vhoda ostro počena betonska kupola, zvita v krčevito vibo, ki se izteka v žrelasti odprtini. Iz te rahlo napete perforirane spiralne gmote štrle zlizane silhuete človeških figur, ki nas s svojo lego in gibanjem usmerjajo in nakazujejo pot obhoda. V to gibanje betonskega kupolnega plašča in silhuet avtor posega z vbetoniranimi železnimi podolžnimi lamelami, ki to mehko lupino prebijajo in nam s svojo ritmiko izpevajo pota revolucije. S čisto abstraktno govorico nas dovoli zgovorno in asociativno pelje v preteklost. Če nam čez dan govori spomenik s samo strukturo in patino, nam ponoči zažari, vzplamti v novi kontrastni igri svetlobe in sence. Spomenik poln simbolov in asociacij – spomenik kot ena sama rana, kot

vulkan v trenutnem mirovanju.

Negovan Nemec je avtor še dveh spomenikov NOB na Goriškem: leta 1973 je izdelal spomenik v svoji rojstni vasi, leta 1975 pa v Italiji v slovenskem kraju Podgora. Pri prvem spomeniku se je zaradi zblizanja z lokalnim dogodkom lotil dvehizredno stiliziranih človeških figur. Izredno plastično občutena rešitev še komaj spominja na človeško telo, saj avtor le nakazuje posamezne dele telesa. Pri spomeniku v Podgori pri Gorici (Italija) v spomin padlim slovenskim partizanom onkraj meje, je simbolično upodobil splet izredno stiliziranih in predimenzioniranih človeških dlani, kot skupen boj dveh narodov za svobodo. Že kot študent 2. letnika ALU je prejel študentsko Prešernovo nagrado, letos pa priznanje OF.

NELIDA SILIČ

Umetniška stvaritev Negovana Nemca, spomenik padlim v Podgori v Italiji

Spomeniki padlim na Tržaškem

JANEZ JERAM

Zgled in izkušnja Oktobra

Oktobrska revolucija – to je bilo »deset dni, ki so pretresli svet«. Z njo se je začela splošna kriza kapitalističnega družbenega sistema. Oznanila je novo razdobje v zgodovini človeštva.

Oktobrski dogodki v takratni carski Rusiji so silovito odmevali po svetu. Revolucije so zajele Madžarsko, Nemčijo in druge države, val stavk in demonstracij pa tudi Jugoslavijo in posebej Slovenijo. Toda najpomembnejše je bilo to, da so se preoblikovala vsa mednarodna razmerja in se okrepile sile družbenega napredka v svetu.

Velika sreča za vse človeštvo je bila, da je bil na čelu oktobrske revolucije Lenin, ki ni bil dogmatik. Z marksistično metodo in z obvladovanjem dialektike je Lenin preučeval carsko Rusijo druge polovice 19. in v prvih desetletjih našega stoletja ter procese, ki so prevladovali v dobi imperializma v svetu. Tako ni preizkusil marksizma le v praksi, temveč ga je z novimi ugotovitvami tudi obogatil kot teorijo.

Primer oktobrske revolucije je pokazal, da imajo revolucije nekatere skupne značilnosti in veliko posebnosti. Lenin je z lastnim zgledom dokazal, da mora biti teorija, če hoče biti zares revolucionarna, napotilo za akcijo. Zavzemal se je za državo, ki mora odmirati, in za demokratičen tip organizacije vodilnega odreda delavskega razreda. Zavedal se je nevarnosti birokratizma, ki zlasti v zaostalih razmerah prodira povsod in seje kugo... zato se ji je treba upirati z vključevanjem delavcev v upravljanje družbenih zadev.

Lenin je bil proti dogmi o eni sami poti v socializem. Ko se je o tem pogovarjal z zahodnimi novinarji, je med drugim dejal, da je v nerazvitih državah razmeroma lažje izpeljati revolucijo, je pa zato v njih mnogo težje utrjevati nove družbene odnose. In narobe: v razvitih kapitalističnih državah bo težje izvesti revolucijo, zato pa bo v razmerah visoko razvitih proizvodnih sil, kulture in demokratične tradicije lažje graditi socializem. To misel je razvoj v svetu povsem potrdil.

Za Lenina je bil internacionalizem neločljivo povezan z nacionalnim vprašanjem. Po njem so se komunisti dolžni bojevati za svobodo svojega naroda in za enakopravnost drugih. V tem je bilo bistvo njegovega pojmovanja internacionalizma. To je bil hkrati dokaz, da je bilo za Lenina nacionalno vprašanje občutljivo, subtilno povezano s pravico do samoodločbe in z bojem za nove družbene odnose. Bil je kritičen do vseh šovinističnih in nacionalističnih pačenj.

V čem je tedaj najpomembnejše izročilo Oktobra? Predvsem v najzgovornejšem dokazu, da je marksizem živa misel, ki jo je mogoče uresničevati v praksi. Oktober predvsem ni zrasel iz dogme in se tudi sam ne bi smel spre-

meniti vanjo. Zrasel je iz Leninovega čudovitega smisla za dialektiko, iz njegove zmožnosti, da uporabi marksistično teorijo in metodo na življenjski način, upoštevajoč posebnosti zgodovinskih okoliščin in potreb tedanje carske Rusije.

Takrat so govorili, da oktobrska revolucija, ki je silovito vzplamtela in se razširila daleč čez meje carske Rusije, ni socialistična. Revizionisti in oportunisti iz tabora II. internacionale so se ustrašili tega, kar se je porajalo: prve delavske in kmečke sovjetske države. Delali so se, kakor da jih moti groba oblika revolucije, v resnici pa so se prestrašili njenega poguma in doslednosti v dejanjih, njene razredne vsebine. Ameriški revolucionar Toma Paine je nekoč, ko je ocenjeval francosko revolucijo, dejal, da so bili jakobinci – navajeni oblasti in diplomacije, saj so se tako rekoč komaj dvignili iz blata – grobi po obliki, toda čisti, plemeniti po ciljih, za katere so se zavzemali. Žirondisti so bili, nasprotno, uglašeni v svojem vedenju, toda bili so spletkarji z umazanimi cilji. Tako bi se lahko reklo tudi za boljševe v času oktobrske revolucije in njihove kritike iz vrst revizionistov zahodnoevropske socialne demokracije.

Z oktobrsko revolucijo je nastala prva in za dolgo edina socialistična država, zato je tudi tako mogočno odmevala po vsem svetu. Dolgo je bila – če izvajamo kratkotrajno življenje Pariške komune – edina izkušnja, edini zgled, kako sta za graditev socializma neogibno potrebna dva pogoja: ukinitvev kapitalistične lastnine in temeljna sprememba socialnega nosilca oblasti. V tem smislu je po vsem svetu spodbujala revolucionarni boj delavskih in kmečkih množic proti kapitalističnemu izkoriščanju – za družbo novih, višjih možnosti. Močno se je okrepila mednarodna solidarnost delavskih in drugih naprednih slojev za obrambo mlade sovjetske države. Kakor je kontrarevolucija vse bolj dobivala mednarodne razsežnosti, tako so se množile tudi akcije mednarodnega proletariata proti združenemu kapitalu. Intervencionisti so obkolili prvi otok socializma, da bi ga z enim udarcem uničili, ker so se preveč bali njegovega nevarnega zgleda. Toda ni jim uspelo. To je bil – lahko bi rekli – pomemben preizkus proletarskega internacionalizma, ki pa so ga pozneje, žal, večkrat zlorabili. Ta nevarnost do današnjih dni ni minila.

Sčasoma so se – v posebnih objektivnih, zapletenih okoliščinah, v katerih je potekala državljanska vojna in graditev mlade sovjetske države – okrepile sile, ki so tisto, kar je bil pozitiven zgled, spreminjale v splošno veljaven model. Zlasti v stalinističnem obdobju so togo postavljali kot merilo proletarskega internacionalizma odnos do tega modela oziroma nekritično zvestobo Sovjetski zvezi. To je bistveno otopilo ustvarjalnost v mednarodnem delav-

skem gibanju, tisto kritičnost, ki je nujna, nepogrešljiva sestavina marksizma. Če nočemo, da se spremeni v katekizem, v zbirko večnih resnic. Lenin ni po nepotrebnem svaril pred nevarnostjo monopoliziranja teoretične misli »kajti moč marksistične misli se mora pokazati v boju mnenj«.

V nasprotju s temi opozorili pa so pozneje pogosto celo deformacije opravičevali kot nujnost, kot žrtev končnemu cilju – socializmu in komunizmu. Najhujša posledica pa je bila ta, da se mnoge komunistične partije – razen jugoslovanske, kitajske, kubanske in še kakšne – dolgo niso čutile dovolj odgovorne lastnemu delavskemu razredu in lastnemu narodu ter so svojo prešibko ustvarjalnost in samostojnost pri graditvi lastne taktike in strategije boja za socializem nadomeščale s šablonami, ki so jih dobivale iz enega samega centra.

Naša, jugoslovanska revolucija je potekala v posebnih razmerah narodnoosvobodilnega boja. To je bilo – kakor je zapisal Edvard Kardelj – množično patriotsko gibanje, ki je imelo poleg nacionalnih, razredne, socialne, ekonomske, politične, ideološke, kulturne in druge sestavine ter je nosilo v sebi tudi določena protislovja, s tem pa tudi akutne in potencialne spopade. Ker se naša revolucija v svojem bistvu ni ravnala po splošno veljavnem modelu, je bila razmeroma zgodaj deležna ostre graje in so ji postavljali celo ovire na pot. Zato ni prav nič čudno, da je kmalu zadela ob grob, nasilen diktat in se je zato morala z vso marksistično doslednostjo in predvsem z vso svojo moralno močjo upreti vsiljevanemu modelu. To je bil pogum, vreden zgleda oktobrske revolucije, saj je bil tedaj – prva leta po vojni – v mednarodnem delavskem gibanju še precej osamljen. Odpri pa je kmalu splošno krizo stalinističnega modela revolucije (bolje: izvoza revolucij) in tako imenovanega etatističnega socializma. Prej ali slej je moralo priti do korenite revizije celotnega spleta postavk in odnosov v mednarodnem delavskem gibanju in posebej tudi odnosov med socialističnimi državami. Iz tega boja sta izšli znana beograjska in moskovska deklaracija, nedolgo tega pa tudi stališča berlinske konference evropskih komunističnih in delavskih partij.

Tudi v tem je izreden pomen zgleda oktobrske revolucije, ki se v današnjem svetu potrjuje bolj kot kdajkoli v preteklosti. To je treba reči, ker so v svetu še vedno sile, ki ocenjujejo zvestobo Oktobru z ozkimi merili, predvsem kot preizkus zvestobe Sovjetski zvezi in kot absolutiziranje njenih izkušenj. Nedolgo tega sem tudi sam v eni izmed vzhodnih socialističnih držav doživel razlago Oktobra preveč enostransko in abstraktno; predvsem kot mehaničen model, a premalo kot merilo lastne ustvarjalnosti in življenjskosti, kot kritično ustvarjalno

uporabo marksizma-leninizma v konkretnih družbenih razmerah in danih zgodovinskih okoliščinah. Mirne vesti lahko zapišemo, da imamo v Jugoslaviji ustvarjalen odnos do oktobrske revolucije in Lenina. Stališča do nacionalnega vprašanja in reševanje tega vprašanja med revolucijo in po njej, neodvisna pot naše revolucije, spopad z informbirojem leta 1948 in vse, kar mu je sledilo – razvoj samoupravljanja, politika neuvrčenosti – vse to je naš ustvarjalni prispevek v zakladnico izkušenj mednarodnega delavskega gibanja.

Kakšne spremembe so se zgodile v svetu po Oktobru? Čeprav socialistične države nedvomno prispevajo pomemben delež k novi podobi sveta, bi nikakor ne smeli ocenjevati pomena Oktobra samo skozi to prizmo. Če bi tako ravnali, bi podcenjevali moč delavskega razreda drugod in progresivnih sil sploh, iz katerih klije vsebina socializma kot svetovnega procesa. Zdaj že lahko rečemo, da je Komunistični manifest postal kri in meso življenja sto in sto milijonov ljudi. Socialistične sile mogočno osvajajo svet. Socializem kot teorija in praksa prodira v vse nove dežele. Socialistična zavest čedalje bolj prežema sodobno družbo. Socialistične sile so dosegle tak vpliv, kakršnega niso imele nikoli doslej. Boj za socializem v svojih raznovrstnih in pogosto protislovnih oblikah dobiva čedalje bolj izrazit pečat svetovnega procesa.

Neuvrčenost je pomembna sestavina socialističnih sil in razrednega boja v mednarodnih razsežnostih, nepogrešljiv dejavnik boja za neodvisnost, enakopravnost narodov in držav, za mir in aktivno miroljubno koeksistenco, za gospodarski in družbeni napredek, za demokratične odnose med državami. Politika neuvrčenosti je zgodovinskega pomena v boju za bistvene spremembe obstoječih političnih, ekonomskih in drugih mednarodnih odnosov.

Jugoslovansko revolucijo bi lahko v marsičem postavili ob stran zgodovinskemu pomenu oktobrske revolucije. Če je Oktober dokazal, da je mogoče izpeljati revolucijo v eni sami deželi, je naša, jugoslovanska izkušnja pokazala, da je podraževanje sredstev za proizvodnjo šele prvi korak k njihovem podružbljanju ali bolje – k popolni ukinitvi kapitalističnih lastninskih odnosov. Ob nacionalizaciji še vedno ostaja vprašanje, kdo odloča o pogojih, sredstvih in rezultatih dela, kdo je gospodar nad celoto družbene reprodukcije. Ali postaja to z družbeno lastnino in s socialističnim samoupravljanjem delovni človek sam ali pa odloča v njegovem imenu o preseženi vrednosti državni aparat v personalni uniji z vrhovni partije? Je socialistična misel zakup katerekoli partije, naj si bo še tako demokratične, ali postaja čedalje bolj lastnina vseh delovnih ljudi znotraj političnega sistema, kjer so socialistične sile njegov organski, torej neločljivi

Iz albuma portretov

Govoril sem z Leninom

del večine, ne pa nekaj zunaj sistema
ziroma nad njim?

To je zaključna dilema sodobnega sveta. Mi, Jugoslovani, smo našli svoj odgovor: z ustavo in z drugimi temeljnimi zakoni smo zaokrožili koncept družbenoekonomskih in političnih odnosov; prizadevamo si, da zaživi v realnih družbenih odnosih vsepovsod, na vseh ravneh. To pa seveda ni nikakršen model, ki bi ga bilo mogoče mehanično prenašati drugam. To je naša dragocena izkušnja za mednarodno delavsko gibanje. To je naša ustvarjalna bogatitev marksizma.

Naj ponovimo, da je z oktobrsko revolucijo kapitalistični sistem prenehal obstajati kot edini sistem v svetu. Še več: v sedemdesetih letih tega stoletja lahko rečemo, da kapitalizem ni več zmogel odgovarjati za usodo človeštva. Tega ne dokazuje toliko ekonomska, temveč bolj družbena, moralna kriza, ki pretresa sodobni kapitalistični svet. Zato to odgovornost prevzema socializem kot sistem, ki čedalje bolj obvladuje svet. Dve tretjini človeštva si tako ali drugače prizadevata, da bi socialistično misel uresničili v življenju, da bi prevedli filozofijo v zgodovino kot dejanje, kakor je to storil Oktober pred šestdesetimi leti v tedanji carski Rusiji.

(Teoretična priloga Komunista)
FRANC ŠETINC

Povedali so mi, da je prijeten možak, vedno na smeh zasukan in ne najbolj rosnih let, da je preživel dve vojni in triinpetdeset let življenja v zakonu s Tončko.

Ko se je prijetno nasmejal sem vedel, da sem potrkal na prava vrata, čeprav je od Dutovelj do Križa pri Sežani vrsta Gomizeljcev.

»Tako torej... starega Henrika ste prišli obiskati. In klepetali bi radi z njim? Moral bom poklicati Tončko. Tej zlepa ne zmanjka besed. Celo v zvezke jih zapisuje, da bi ji po naključju ta ali ona ne ušla iz spomina.

Tončka, slišiš, tovariš je prišel in bi rad, da mu katero izmed pesmi prebereš. Vam pa povem, da boste morali pri nas ostati čez noč, če boste hoteli slišati vse, ki jih zna.

Tončka, kje pa tičiš? Saj ti pravim, da imamo gosta!»

Pravzaprav sem prišel zaradi prve svetovne vojne — hočem reči, zaradi vas, ki ste se potikali po Galiciji, po Karpatih in kdo ve kje vse.

»Samo to ne. Nikar ne dovolite, da vam začnem pripovedovati 'štore' iz prve svetovne vojne. Mar vas ne bi bolj zanimalo, če vam povem, da sem bil

star deset let, ko se je oče poročil s štiridesetletnim dekletom, da sem si, otrok, nategoval roke pri zidarjih, da... Mi verjamete, da sem razmišljal o vsem, samo o poroki ne? Želel sem postati vojak, morda oficir ali celo general. Naj bi se poročil in dobil nadsem 'šibo božjo' kakršna je bila moja mačeha?»

»... Res je, o vsem drugem je govoril, samo o poroki ne. Čeden je bil in navihnan ta Henrik. K nam je prišel delat. Doma niso imeli volov, pa jih je kanil pri nas zaslužiti.»

»No, Tončka, si le prišla? Sem mislil, da se bom moral že v črno dati. Si lahko predstavljate, da sem imel nekoč enaindvajset let, da sem preskočil sod kakor za šalo? Tončka, kaj čakaš! Ozalšaj malo to pusto mizo. Jezik se mi zapleta. In pogledj, kam sem vtaknil mojo pisarijo. Vam tega niso povedali, da sem napisal svoje spomine na prvo svetovno vojno? Bolj sem se namučil kot če bi dan in noč oral. Sicer pa, zdaj že gre. Traktor imamo. Lani sem se spravil za volan. Letos sem pa samo trte okopaval in pripravljaj kole. Starost pride kakor povodenj. Česi močan, se ji lahko nekako upiraš, čeprav ti kolena drgetajo. Potem pa pride čas, ko živiš samo še od spominov.

Tončka, kaj še nisi našla tistih listov?

Pustiva za zdaj liste. Vaših besed si želim. Sam jih bom spremenil v črke in jih razmetal po papirju.

»Prav ima tovariš. Saj znaš vse na pamet. Če se ti bo kje zataknilo, ti lahko pomagam, Henrik; tolikokrat si mi že vse povedal.»

»Ste opazili, da sem grdo pogledal. Ženska nikoli ne ve, kdaj preveč pove. Jaz pa moram lepo mirno sedeti, ko mi plete litanijske, ki jih prepisuje iz knjig.

No, ja, v Galicijo sem šel 26. julija 1914. leta. Ne, takrat sem bil že na fronti. Bil sem v 97. tržaškem regimentu. Natančno 22. novembra sem bil ranjen v desno nogo in vojna se je za mene končala.»

Potegnil me je. V enem stavku sem slišal začetek in konec zgodbe. Na, motim se. Spil je kozarec vina. Tako je prav, zdaj se mu jezik ne bo zapletal. Poslušam ga. Pripoveduje kako se je vlekel skozi brinje. Noga je bila polna krvi. Nenadoma je ugotovil, da je sredi Kozakov. Zgodba postaja napeta. Pripoveduje vse hitreje. Malo je dogodkov, ki jih ne začini z datumi.

»Štiri leta — ušiva in ranljiva leta, sem bil ruski ujetnik. Rusi z nami niso slabo ravnali. Reči si moral le to, da si Slovan. Mi bomo osvobodili Slovence, Hrvate in Srbe, so govorili. Prevažali so nas iz kraja v kraj, iz dela na delo. Marca meseca leta 1915 sem delal v

poltavski guberniji na posestvu grofa Gerzuga, ki je imel 96.000 hektarjev zemlje. Toda moram vam povedati vse od začetka...»

Prav je imel. Podoben je vrelcu, ki ne kaže, da bo kmalu presahnil. Mislim, da ima osemdeset let, ne skoraj devetdeset. Od kod tak spomin?

»Oktobra meseca leta 1917 smo izvedeli, da je prišlo v Konstantinograd dvajset boljševikov. Razorožili so kozake in prevzeli poveljstvo. Pridružil sem se jim. Pozneje sem stopil kot prostovoljec v boljševiško armado.

Presneto, od vseh tistih let je bil še največ vreden trenutek, bilo je meseca julija, ko sem spregovoril nekaj besed s tovarišem Leninom. Bilo je to takrat, ko je obiskal generala Fedorova. Da, na postaji v Moskvi je bilo. Tovariša Lenina je zanimalo, kdo straži vlake z najpotrebnejšim materialom za boljševiško armado. Za to nalogo so določili šest bivših avstrijskih vojakov, med katerimi sem bil tudi jaz.

»Zdravstvujte, tovariši!« nas je pozdravil.

»Zdravstvuj, tovariš Lenin!« smo odzdravili, medtem ko so ga Čehi imenovali gospod. In tovariš Lenin je odgovoril, da v Rusiji ni gospodov, da jih nikoli več ne bo, da bodo le boljševiki. Potem, ko nas je spraševal, kako živimo, sem odgovarjal v imenu tovarišev. Štiri leta sem bil v Rusiji in naučil sem se dobro pisati in govoriti v ruskem jeziku. Izmenjala sva le nekaj besed, ki pa jih ne bom nikoli pozabil.»

Nočem ga prekinjati. V mislih pa le planem v čas druge svetovne vojne. Zdaj je bil Henrik Gomizelj že zrel človek. V Bazovici so ustrelili Špangerja, Valenčiča, Bidovca in Marušiča. Tudi h Gomizelju na Križ so prišli fašisti. Sumili so, da je aktivist, da dela za partizane. Zaman so bila zasliševanja, zaman preiskave. Toda 22. februarja leta 1944 se je nit pretrgala. Nemški žandarji so aretirali Antona Turka (predsednika odbora OF), Jožeta Gomizelja (intendanta) in Henrika Gomizelja (vojaškega referenta). Kmalu so bili v transportu za Neumarkt in Neusorg, kjer so interniranci delali v tovarni pohištva. Ena zgodba začenja drugo in ta tretjo... Da, vojna je spremenila vse načrte in načrti so se spreminjali tudi po vojni. Dva sinova sta odšla v tujino. Veliko grenkih solz je moral požreti Henrik na ta račun.

»Pa smo se le postavili na noge. Ampak vselej sem bil raje vesel kot siten in pust. V življenju se je potrebno naučiti živeti. Kadar nimam kaj drugega početi, berem. Nad sto kilogramov knjig imam na podstrešju in časopisov, kot vidite, polno hišo...»

In besede zna sukati, da bi ga človek poslušal ves dan.

SILVO TERŠEK

Veliki Oktober v knjižnih delih

Na dan oktobrske revolucije, 7. novembra so v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani odprli razstavo knjig na temo velikega Oktobra.

Knjižno razstavo so pripravile slovenske založniške hiše in zajema tako znanstveno in strokovno literaturo kot leposlovje. Tako kot so dnevi oktobrske revolucije odločilno vplivali na spremembo sveta, so odločilno vplivali tudi na tokove v slovenski literaturi vse od Kosovele do partizanske ljudske pesmi. Ta tok je med obema vojnama postajal vse močnejši in je dosegel vrh tik pred drugo svetovno vojno. Začrtal je tudi eno in edino pot, na kateri bo samo ena diktatura — diktatura sreče.

Tematsko je razstava knjižne produkcije zadnjih let na to temo razde-

ljena na tri področja. V prvem so predstavljena dela Vladimirja I. Lenina, kjer zavzema posebno mesto šest knjig njegovih zbranih del, ki so izšla prav ob tej priložnosti. V drugem delu so predstavljena temeljna marksistična dela obeh utemeljiteljev marksizma, ki jih dopolnjujejo še dela drugih avtorjev, v tretjem pa je predstavljena jugoslovanska marksistična misel z deli Josipa Broza-Tita, Edvarda Kardelja, Borisa Kidriča in drugih, s posebnim poudarkom na neuvrčenosti in samoupravljanju kot našim prispevku h gradnji socializma.

Predstavljena so tudi nekatera leposlovna dela, med katerimi poleg slovenskih avtorjev zavzemajo pomembno mesto še prevodi Majakovskega, Šolohova, Mao Ce Tunga in drugih.

MILAN VOGEL

Novi komandant teritorialne obrambe Slovenije

Vrhovni komandant oboroženih sil maršal Jugoslavije Josip Broz-TITO je na predlog Predsedstva SR Slovenije in na podlagi zveznega in republiškega zakona o ljudski obrambi, dne 17. oktobra 1977 imenoval generalmajorja Branka JERKIČA, dosedanjega načelnika republiškega štaba za teritorialno obrambo, za komandanta teritorialne obrambe Slovenije.

Dosedanji komandant teritorialne obrambe SR Slovenije general-polkovnik Rudolf HRIBERNIK-Svarun, je razrešen dolžnosti, zaradi upokojitve na lastno željo.

Med bodočimi graničarji

Srce varuje domovino

Pri odkrivanju skritih sumljivih oseb je pes nenadomestljiv pomočnik graničarjev.

(Foto: BJ)

Tudi mrzel dež ni mogel preprečiti slovesnosti v vojašnici »Martin Greiff-Rudi«, kjer so se bodoči čuvarji naših meja zaobljubili svojemu ljudstvu in domovini.

»Jaz, vojak...« je bilo slišati besede zaobljube, ki so jih golobradi fantje tokrat izrekli ob navzočnosti svojih sorodnikov ali staršev.

— V tem novem okolju se zelo dobro počutim, — je po svečani zaobljubi vojak Franc Ramut pripovedoval svojim staršem, sestri Cvetki ter sedemdeset let stari stari mami, ki pravi, da njenemu vnuku vojaška uniforma »zelo paše«.

— Nikoli v življenju nisem bil na meji, še manj pa sem razmišljal o tem, da bom lepega dne korakal po njej. To je velika čast ne le zame, ampak tudi za vse moje tovariše, — pravi med drugim Živomir Stepanović, avtomehanič iz Mladencev.

Enakega mnenja je tudi Miroslav Veljković, ki mu je po zaobljubi najprej čestitala njegova soproga Anka, ki je za to prilžnost dopotovala iz Beograda.

In kaj o novih vojakih, bodočih čuvajih meje, misli eden od vzgojiteljev in starešin Dragomir Lučić.

— Že od samega začetka poteka naš pouk v glavnem na terenu, v naravi. Med mladimi vojaki sta zaživel mladinska in partijska organizacija in ko je strokovnega pouka konec, se začne dejavnost sekcij za kulturno in športno dejavnost, kar vojakom omogoča razumno izkoriščanje prostega časa. Seveda imamo tudi razglasno postajo, ki razen rednega obveščanja o dogajanjih doma in po svetu, tudi po svoje vpliva na urjenje in pouk bodočih graničarjev. Skratka, dosedanja uspehi vplivajo precej zaupanja in pričajo o tem, da je tudi najmlajši rod graničarjev že na dobri poti.

M. KRAGOVIC

Učni center za teritorialno obrambo Primorske

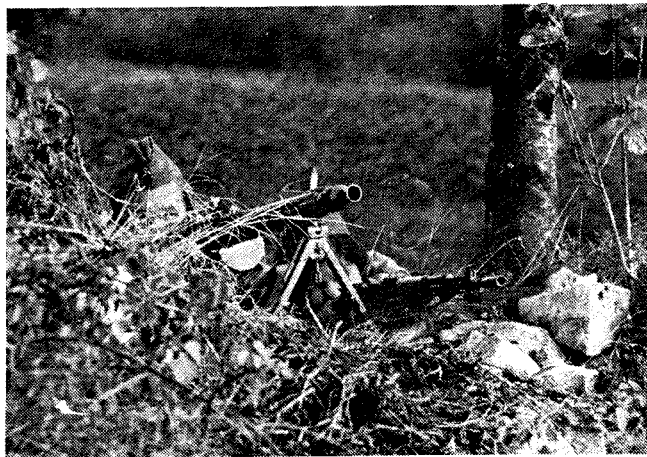
Na povabilo pokrajinskega štaba za teritorialno obrambo Primorske sem obiskal »Pokrajinski učni center« v bližini Kostanjevice. Na omenjenem območju so me ustavili stražarji iz enote Petra Muzloviča, ki je letos dosegla najboljšo oceno na vojaškem poligonu. Rečeno mi je bilo, da moram počakati na dežurnega oficirja. Čez čas pa me je sprejel komandant občinskega štaba za TO občine Nova Gorica, Ludik Simčič. Bil sem sredi burnega dogajanja. Brnelo je na vseh koncih kot v pravem boju. Nekateri so se urili s puškomitraljezom, drugi so sledili pouku idejnopolične vzgoje, vezisti so postavljali radio zveze... Tudi dekleta, pripadnice prostovoljnih enot TO, so opravljale svoje naloge.

Ob 13. uri je bilo pred velikimi šotori, postavljenimi na betonskih ploščah kot v mravljišču. Po kosilu, med

katerim so iz zvočnikov dönele partizanske borbene pesmi, je sledil ogled enot. Po končanem ogledu je Jože Šušmel, predsednik sveta za LO, varnost in družbeno samozaščito skupščine občine Nova Gorica dejal: »Po urejenosti centra, vzdušju v njem,

po vedenju pripadnikov TO in po vaši prizadevnosti sklepam, da lahko na vas v vsakem primeru zanesljivo računamo. Slednje so potrdili tudi vaši starešine...«

Pokrajinski učni center teritorialne obrambe za Primorsko so začeli graditi letos

Med urjenjem

za potrebe štabov, poveljstev in enot TO. V njem se bodo urili, pridobivali novo znanje, razvijali svoje strokovno-vojaško znanje ter se idejno in politično vzgajali tudi mladi prostovoljci — pripadniki TO, člani ZRVS in drugi pripadniki SLO ter JLA. Pri gradnji tega centra so s prostovoljnimi delom pomagali občani in pripadniki JLA, svoj delež pa so prispevale tudi delovne organizacije. Seveda bo dela še precej.

V centru deluje aktiv ZK pa tudi mladinska organizacija je za najrazličnejše kulturno udejstvovanje. Se posebno imenitni so njihovi partizanski mitingi. Na zadnjem so nastopili tudi pionirji iz solkanske in kostanjeviške osnovne šole. Na center so močno navezani tudi domačini in smemo reči, da je postal del njihove vasi.

MILE GOJKOVIČ

Družbena samozaščita in varnost

Vsestransko podružbljanje

Na podlagi zbranih podatkov, so v občini Maribor ugotovili, da v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah, razen nekaterih manjših izjem, povsem uspešno izvajajo določila zakona o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah. Ugotovitev temelji na dejstvu, da so kot osnovo za delovno usmeritev upoštevali številne ocene, ki so zahtevale večjo zavzetost vseh družbenopolitičnih organizacij ter angažiranje prenekaterih strokovnih služb na območju krajevnih skupnosti ali v organizacijah združenega dela. K temu so posebej prispevali vodje varnostnih okolišev, ki so skupaj z odbori za ljudsko obrambo, družbeno samozaščito in varnost objektivno ocenili in obravnavali problematiko svojega območja pri čemer so, seveda, pomagali tudi številni občani in delovni ljudje. Kljub temu bo

Naša obramba v vsako družino

Na posvetovanju s predstavniki osnovnih organizacij ZRVS v Mariboru, kjer so sodelovali predstavniki vseh obrambnih struktur, so razpravljali o akciji »Naša obramba v vsako hišo«. Iz razprave je bilo razvidno, da so pri razširjanju te revije dosegli že precej uspehov, s katerimi pa ne morejo biti popolnoma zadovoljni. Posamezni tovariši so opozorili, da bi morali vsebino revije še bolj kot doslej prilagoditi širšemu krogu prebivalcev. Nosilci omenjene akcije naj bi bili občinski svet za ljudsko obrambo varnost in družbeno samozaščito in sveti v krajevnih skupnostih. Le-ti so že začeli pripravljati določene ukrepe. Tudi odbori ZRVS bodo storili vse, da bi začetne naloge čim bolj uresničili. Dogovorili so se, da bi imeli v vsaki regiji enega poverjenika, ki bi sodeloval z uredništvom revije in s sveti za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito, tako v občini kot v krajevnih skupnostih.

Govorili so še o ustanavljanju obrambnih krožkov po šolah, ki naj bi, tako kot doslej, dobili vsestransko pomoč članov ZRVS.

D. MIKLAVEC

strokovna pomoč še vnaprej potrebna, saj se na območju krajevne skupnosti ali delovne organizacije kdaj pa kdaj pojavijo tudi dokaj zahtevni problemi, ki jih ni moč rešiti brez pomoči strokovnih služb, kot so denimo pravosodni organi, sodniki za prekrške, inspekcijske službe ter upravni organi. Gre torej za usklajeno akcijo pri odkrivanju in pregonu kaznivih dejanj, gospodarskih in drugih prekrškov. Na območju podravskih, koroških in drugih občin so predstavniki družbenopolitičnih organizacij ugodno ocenili delo pravosodnih organov in se zavzeli za čim hitrejšo in v skladu z zakoni reševanje, tega ali onega problema, za tesnejše sodelovanje z organi delavske kontrole ter objektivno obveščanje javnosti o vseh dohodkih, ki utegnejo negativno vplivati na samozaščito in varnost.

D. MIKLAVEC

založba borec
ljubljana
miklošičeva 28

KNJIŽNI PROGRAM

ZALOŽBE BOREC ZA LETO 1978

KI GA JE SPREJEL ZALOŽNIŠKI SVET NA SEJI DNE 4. OKT. 1977

Alenka Nedog: LJUDSKOFRONTNO GIBANJE V SLOVENIJI

Avtorica v svoji obsežni razpravi obravnava eno najpomembnejših obdobjev v novejši slovenski zgodovini. Opisuje čas, ko je obnovljena KP posegla v vse najbolj žgoče gospodarske in družbenopolitične probleme na Slovenskem in je njeno članstvo dokončno spoznalo, da splet teh problemov more uspešno rešiti samo enoten delavski razred ob najtesnejšem sodelovanju najširših ljudskih množic. Ena izmed najuspešnejših oblik delovanja KP pri aktivizaciji vseh svobodoljubnih in patriotskih sil je bilo prizadevanje, da ustanovi ljudsko fronto kot zvezo vseh protifašistov za obrambo pred fašizmom, za rešitev slovenskega narodnega vprašanja, za demokratizacijo Jugoslavije in resnično enakopravnost njenih prebivalcev in narodov.

Alenka Nedog je v svoji razpravi po krajšem uvodu orisala nastanek ljudske fronte na splošno, nato nakazala nastanek enotne delavske fronte in ljudske fronte v Franciji, VII. kongres kominterne in mirovno gibanje ter orisala razvoj ljudske fronte po VII. kongresu kominterne ter njen upad po nemško-sovjetskem nenapadalnem paktu.

Glavni in najobsežnejši del razprave je posvečen nastanku in razvoju ljudske fronte na Slovenskem, pripravam za ustanovitev Zveze delovnega ljudstva Slovenije, njeni ustanovitvi in nadaljnjemu razvoju, prizadevanjem za ustanovitev Društva prijateljev Sovjetske zveze ter protidraginjskim akcijam.

Obsežna razprava je plod dolgoletnega prizadevnega raziskovalnega dela, o čemer med drugim pričajo izredno številni uporabljeni viri.

Delo je bilo nagrajeno s 1. Kajuhovo nagrado za leto 1977.

Ivan Sulič: RAFALI ZA SVOBODO

Pisec nam zelo neposredno opiše spomine na svoje partizanstvo na Primorskem od bega iz italijanske vojske v začetku leta 1943 pa do kapitulacije Italije in prihoda nemških enot na Goriško. Zlasti je temeljito opisan pohod Gregorčičeve brigade v Beneško Slovenijo in njeni boji, pohod 1. čete, II. bataljona v Režijo in njeni spopadi s sovražnikom ter zopetni vpad manjše partizanske skupine v Beneško Slovenijo, razoroževanje umikajočih se italijanskih enot ter ustanovitev primorskega odreda ob kapitulaciji Italije. Pisec opisuje pohode in boje, v katerih je neposredno sodeloval; samo v nekaterih primerih, kjer navaja podatke o drugih enotah — kar pa stori samo takrat, kadar je to nujno za razumevanje delovanja njegove enote — pa navaja dokumente, ki jih je uporabil.

Preprosta in živahna pripoved nam prikaže trpljenje in iznajdljivost partizanov, demoralizacijo italijanskih vojakov, protifašistično razpoloženje prebivalstva, nacionalno zavest Primorcev in njihovo splošno pripravljenost sodelovati v osvobodilnem boju, predstavi pa nam tudi politični in vojaški pomen pohoda Gregorčičeve brigade v Beneško Slovenijo in manjše partizanske enote v Režijo.

Delo je bilo nagrajeno z 2. Kajuhovo nagrado za leto 1977.

NAŠI ŠPANCJI

Španija je ponovno v središču pozornosti svetovne javnosti. Demokratične sile so po smrti dolgoletnega diktatorja Franca spoznale novo bitko za svobodo, demokracijo in nacionalno pomiritev. Ta pot je bila nasilno pretrgana z zmago mrčnih sil fašizma po državljanski vojni, ki se je začela pred več kot štiridesetimi leti. V tem zborniku so zbrani spomini jugoslovanskih udeležencev, ki so prehodili težko, a nesebično pot mednarodne solidarnosti, nato pa aktivno sodelovali tudi v NOB. Nekateri udeleženci so napisali spomine posebej za ta zbornik in v njih razgnili še malo znana dejstva.

Dr. Ernest Turk: DOBROVOLJCI PROTI AVSTRO-OGRSKI MED PRVO SVETOVNO VOJNO 1914—1918

Delo daje nov pregled udeležbe jugoslovanskih dobrovoljcev v vojaških operacijah v prvi svetovni vojni, primerno je ovrednoten njihov delež pri osvoboditvi naše domovine, posebej je poudarjen delež Slovencev.

V prvih sedmih poglavjih govori avtor o dobrovoljcih v času vojne, in sicer o prvih dobrovoljcih v Srbiji, obsežno o dobrovoljcih v Rusiji, nato pa o dobrovoljcih v Italiji, Ameriki in na solunski fronti; v zadnjih poglavjih govori avtor o problemu razpada Avstro-Ogrske in o stari Jugoslaviji, o značaju dobrovoljskega gibanja in o odnosu slovenskih dobrovoljcev do Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Tekst predstavlja v bistvu historično monografijo o slovenskih dobrovoljcih, pri čemer je koristno tudi to, da pozna avtor ta vprašanja kot udeleženec; avtor je pritegnil obširno literaturo in uporabljal tudi nove vire, na mnogih mestih diskutira in polemizira z dosedanjjo literaturo, v zadnjih poglavjih pa govori o zgodovinskem pomenu dobrovoljskega gibanja pri Slovencih.

Vilko Kolar: PO VELIKI ZMAGI

Avtor v tem tekstu opisuje svoje življenje in delo od decembra 1947 do konca leta 1949, ko se je najprej vključil v politično delo v Ljutomeru in Pomurju. To je bilo vsekakor zelo razgibano obdobje v prvih letih osvoboditve in je bilo doslej žal še vse premalo opisano.

V drugem delu je popisal čas, ki ga je preživel v Berlinu kot šef delegacije ministrstva za delo, pozneje pa kot kulturni ataše pri jugoslovanski vojni misiji v Berlinu. Zvezo za marsikateri dogodek, ki je takrat sodil za kulise »velike diplomacije«, za odnose med štirimi zasedbenimi oblastmi ter še posebej za njegova doživetja s sovjetsko oblastjo v mesecih po informbiroju. Spomini Vilka Kolarja imajo nedvomno svojo dokumentarno vrednost, ki prinašajo v našo vednost o tistem času veliko novega in bodo prav gotovo zanimivi za bralce.

Jože Martinčič: BEG IZ GONARSA

Taborišče Gonars sodi danes med pomembne in nepozabne pomnike iz časa zadnje vojne; v njem je trpelo in izhiral veliko število zavednih in nedolžnih Slovencev. V marcu 1942. leta je bilo taborišče Gonars pripravljeno, da sprejme na tisoče slovenskih internirancev. Italijanski okupator je najprej prignal v taborišče Slovence iz ljubljanske province, pozneje pa tudi z

IZVIRNA DELA:

1. Alenka Nedog: Ljudskofrontno gibanje v Sloveniji
2. Ivan Sulič: Rafali za svobodo
3. Anton Bebler: Naši Španci
4. Dr. Ernest Turk: Dobrovoljci proti Avstro-Ogrski
5. Vilko Kolar: Po veliki zmagi
6. Jože Martinčič: Beg iz Gonarsa
7. Drago Vončina: Kronika šolstva med NOB v Beli Krajini
8. Janez Kromar: Strupene rastline

PREVODI

9. Simone Signoret: Nostalgija ni več, kar je bila
10. A. Brissaud: Canaris
11. Marc Hillel: Arhivi upanja
12. C. Gilles: 400.000 dolarjev za umor Kennedyja

PONATISI:

13. Štefanija Ravnikar-Podbevšek: Sveti Urh
14. Emil Cesar: Kajuh

IZ ŠIRŠEGA OKVIRNEGA NAČRTA:

15. Rado Zakonjšek: Štajerska 1941
16. Tone Čamerik: Za železnimi rešetkami
17. Ivo Zorman: Moja draga Iza (Žepna knjiga)

Program knjižnih izdaj za mladino 1978

Kurirčkova knjižnica

Branko Šömen: MED V LASEH

Znani slovenski filmski kritik, scenarist in humorist Branko Šömen je napisal povest o svojem vznemirljivem otroštvu v Murszombathu. Tako se je med drugo svetovno vojno imenovala Murska Sobota. Mala soboška Pat in Patachon doživljata vojno viхро daleč od bojev na fronti, vendar je vojna lahko tudi v »mirnem« kraju neusmiljena in zapusti neizbrisen pečat v otroški duši.

Pisatelj nam ponuja sočno in izvirno napisano pripoved, ki je brez dvoma nova kvaliteta v sodobni slovenski mladinski književnosti. Gotovo jo bodo z zanimanjem prebrali tudi odrasli bralci.

Henry R. Fea: PETER IN DIVJI PES

To je privlačna in zanimiva zgodba s kanadskega severa o pogumnem in vztrajnem dečku Petru, ki si na vse načine prizadeva, da bi si pridobil zaupanje in prijateljstvo podivjanega psa. Pri tem ga ne ustavi ne zimski vihar, ne pasji zobje, ne odsvetovanje staršev. Pripoved je polna živahnega dogajanja in čiste otroške odprtosti. Vsekakor prikupno branje za mladi svet.

Mirko Vujačić: KAKO DREMLJEJO KROKODILI

Potopis srbskega književnika Mirka Vujačića po deželah Afrike in Azije je slikovita podoba tako imenovanega tretjega sveta. Mladi bralec bo gotovo dobil verno predstavo o tem, kako živijo in se igrajo njegovi vrstniki v Ugandi, Etiopiji, Kairu, v Indiji, Indoneziji in še nekaterih drugih deželah. O tem in še o marsičem ga bo nevsiljivo poučila ta zbirka potopisnih črtic, osvobojena nekdanjih kolonialnih legend, ki so svoj čas slepile in zavajale evropskega bralca.

Vse knjige so ilustrirane.

Dolenjske in Notranjske, ko se je na teh področjih razdivjala ofenziva.

Avtor pa je v tem spominsko-dokumentarnem delu še posebej popisal znani beg skupine internirancev, ki so ga organizirali in vodili internirani komunisti. Tako bomo zdaj po leposlovni upodobitvi tega bega (I. Bratko — Teleskop) dobili še dokumentarno pričevanje o tem dramatičnem dogodku. Avtor, ki je bil sam eden od udeležencev pri kopanju rova, je zbral kar največ podatkov in pričevanj o tej akciji in bo tako današnjega bralca na novo spomnil na ta znani dogodek.

Drago Vončina: KRONIKA ŠOLSTVA MED NOB V BELI KRAJINI

Drago Vončina je bil dolga leta šolski nadzornik in je tudi partizanstvo preživel predvsem kot šolnik. Partizanske šole so delovale po vsem slovenskem ozemlju, kolikor so pač dopuščale razmere, na osvobojenem ozemlju več, na pol osvobojenem manj. Najbolj se je razvilo šolstvo v Beli krajini, kjer so imeli zaradi velikih potreb po učiteljih tudi pedagoške tečaje.

Vončina skuša biti predvsem kronist. Predstavi nam življenje in usodo posameznih šol med vojno v Beli krajini, navaja podatke in sezname imen in daje s tem tekstu še večjo dokumentarno vrednost.

Janez Kromar: NAŠE STRUPENE RASTLINE

Prišel je čas, ko se kakor na novo navezujemo na naravo. Spet spoznavamo vrednost zdravilnih zelišč ter naravne prehrane, kar pa je seveda v veliki meri odvisno od razvitosti našega čuta za zdravo okolje. Avtor Janez Kromar je kot dober poznavalec že obogatil naš knjižni trg z delom Zdravilne

rastline. Prepričani pa smo, da pa je hkrati dobro vedeti tudi za naše strupene rastline, saj postaja vsaka vednost o našem rastlinstvu iz dneva v dan spet pomembnejša. Tekst potrjuje, da avtor rastlin ne pozna le iz knjig in da skuša bralcu kar najbolj zanimivo in vsestransko prikazati rastlino, saj številne slike dopolnjuje še z opisi, ki jih slika ne more posredovati, zvemo tudi kako si pomagamo, če se zastrupimo s strupeno rastlino itd. Posebna značilnost knjige je še, da navaja mnogo slovenskih imen za posamezne rastline, ki jih je avtor nabral med ljudmi, in da vpleta tudi anekdote, ki prijetno poživljajo tekst.

Simone Signoret: NOSTALGIJA NI VEČ, KAR JE BILA

Knjiga pod tem naslovom je življenjska izpoved napredne ženske, ki je kot hči asimiliranega poljskega Žida in Francozije prestala nacistično okupacijo, se znašla v svetu naprednih umetnikov Francije, se po vojni razvila v filmsko igralko visokih kvalitete ter nadaljevala svojo pot v boju proti nasilju in pačenju resnice ne glede na napade z desne in leve. Njena beseda, ki jo beremo kot odgovore na vprašanja, je odkrita beseda, beseda brez ovinkov in prizanašanj ne glede na to, komu je namenjena. Knjiga je hkrati ogledalo časa, skozi katerega se je Simone prebijala, ogledalo razmer v vrtincu druge svetovne vojne, ogledalo političnega in kulturnega dogajanja v svetovnem, zlasti evropskem merilu v povojnih letih, t. j. v času hladne vojne, odjuge po Stalinovi smrti, razočaranja svetovne javnosti spričo sovjetskih posegov na Madžarskem in v drugih deželah varšavskega pakta ter nastajanja novih odnosov socialističnega internacionalizma.

Skupaj z Montandom je podpisala »Klic iz Stockholma«, t. j. poziv v boj proti jedrskemu orožju in vojni, ki je v letih hladne vojne povzročil veliko razburjenja. Obsodili so ju, da sta komunista, sovjetska podrepnika itd., čeprav so podpisali to listino ljudje zelo različnih svetovnih nazorov, komunisti in nekomunisti.

Nadvse duhoviti so opisi obiskov raznih evropskih držav in njihovih prestolnic — Moskve, Varšave, Budimpešte, Sofije in našega Beograda. Kljub hudomušnosti diha iz pripovedi simpatija do Tita in drugih, ki jih je srečala v Beogradu, ter sploh do Jugoslavije.

André Brissaud: CANARIS

Naslov »Canaris, princ nemške špijonaže«, je malce preozek za knjigo, ki so ji osebnost, vzpon in padec tega nemškega admiralja le nekakšen zvezni člen za zaokrožen prikaz nemške militaristične in osvajalne politike od Hitlerjevega prihoda na oblast do konca Tretjega rajha.

S Canarisovim prihodom na čelo Abwehra pa se začena tudi protislovje, ki se je leta 1945 končalo z njegovim tragičnim koncem: njegovo ideološko prepričanje je bilo daleč od nacizma, odločno je nasprotoval hitlerjevski megalomanski politiki, le da tega spričo okoliščin ni nikoli povedal naglas. Hitlerja je štel za neodgovornega pustolovca, blazneža, in v tem smislu je gledal na vso njegovo politiko.

Knjiga je zanimivo, napeto branje. Kot rečeno, je v nji Canarisova kariera le okvir celokupnega dogajanja v Nemčiji in okupiranih deželah od prihoda nacistov na oblast do konca druge svetovne vojne. Marsikatero dejstvo osvetljuje z novo lučjo.

Marc Hillel: ARHIVI UPANJA

V knjigi pod tem naslovom je govor o Mednarodni službi za poizvedbe in raziskave (SIR — Service d'Informations et Recherches) v zahodnonemškem mestu z imenom Arolsen.

Ta služba je nastala ob koncu druge svetovne vojne po sporazumu zavezniških oblasti, ki so zasedle premagano Nemčijo.

Kakor v svoji knjigi V imenu rase (ki je lani izšla pri založbi Borec), nam avtor tudi v le-tej podaja snov zanimivo, z natančnimi statističnimi podatki in karakterističnimi primeri.

V teh arhivih se skrivajo sledovi in dokazi o 14 milijonih življenj, ki jih je nacizem ali uničil ali jim zapustil nepopravljive posledice. S pomočjo 46 milijonov kartotečnih listov uslužbenici SIR še in še iščejo ter najdejo marsikaj, kar se je zdelo povsem izgubljeno.

Na SIR se obračajo tudi tisti, nad katerimi so nacisti v taboriščih in zaporih izvajali preiskave in bi radi dobili za to odškodnino. Nemško finančno ministrstvo namreč upošteva ob reševanju odškodninskih zahtevkov le strogo formalne dokaze. Ti dokazi so v arhivih in jih je treba poiskati. Prizadeti se obrnejo na SIR v Arolsen.

Verjetno bo knjiga tudi marsikateremu izmed bivših slovenskih internirancev zbudila upanje!

Camille Gilles: 400.000 DOLARJEV ZA UMOR KENNEDYJA

To delo je primer sodobnega prikaza sodobnih aktualnosti in zgodovinskih dogodkov. Skozi njegova poglavja, ki so napeta kot pustolovski roman, vidimo grozljivo razsežnost organizacije CIA, njeno zakulisno dejavnost v duhu imperialističnega gangsterizma, njeno mnogoličnost, neodvisnost od državne oblasti itd.

Glavna osebnost je bivši francoski legijonar José Luis Romero, sin španskega anarhista, ki je moral v državljanski vojni oziroma po zmagi frankistov z družino vred zbežati iz Španije v Alžir (drugače bi ga bili ubili, kot so njegovo ženo in tisoče drugih).

Agenti CIA ga po rafiniranih razpravah in pripravih nagovorijo, naj ubije predsednika Kennedyja, ko se bo med potjo na Dunaj srečal v Parizu z de Gaullem, José L. Romero po tehtnem preudarku odvratne naloge ne opravi in se potem dolgo skriva pred agenti CIA, dokler se naposled ne umakne v Južno Ameriko.

Francoski novinar Camille Gilles ga tam najde s pomočjo njegovega bivšega šefa iz Alžira. Na haciendi mu José pove svojo zgodbo. Gilles jo v knjigi povzema tako, da jo prepleta z izvečki poročil o uboju predsednika Kennedyja v Dallasu. Tako nam postaja jasno kot na dlani, da ta zločin ni bil delo enega samega človeka (Oswalda), temveč organizirane skupine pod vodstvom CIA. To med drugim dokazuje dejstvo, da so priče zločina skrivnostno izginile druga za druga...

LASTNA SUROVINSKA
BAZA

lastni vinogradi
lastni sadovnjaki
lastne poljedelske
površine

po področjih za
posamezne vrste vin
žganih pijač
ter brezalkoholno
dejavnost

SPECIALIZIRANA
PROIZVODNJA

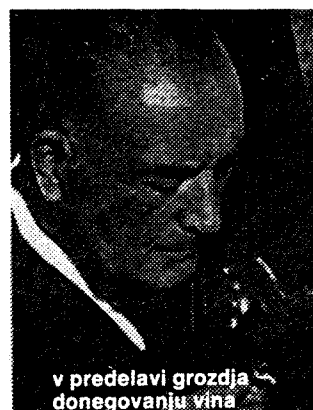

Danes ime Slovin pomeni:
enega največjih jugoslovanskih pridelovalcev vseh vrst vin
pomembnega proizvajalca žganih pijač
največjega proizvajalca brezalkoholnih pijač
poleg tega še:
kmetijstvo s poljedelstvom in živinorejo, vinogradništvom,
sadjarstvom in predelavo, trgovino, uvoz-izvoz, gostinstvo.

SODOBNA
TEHNOLOGIJA

nove polnilne linije, nove
in modernizirane kleti
stalna kontrola kvalitete
dostavni park po vsej
državi

v predelavi grozdja
donegovanju vina

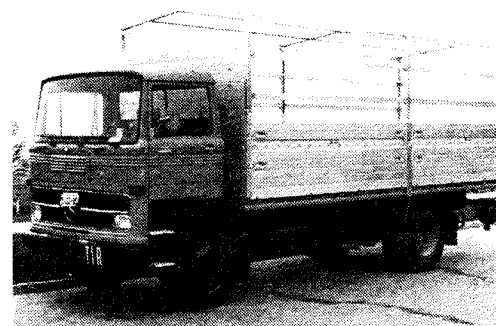
STOLETNA TRADICIJA
IN NOVA SPOZNANJA

A S
DOMŽALE
tel.: 061, 72831 JUGOSLAVIJA

AVTOSERVIS

61230 DOMŽALE

telefon: 72-831
72-829

Paletna TIR nadgradnja na vozilu MB
1113 (1213)

opravljanje servisne usluge za
vse vrste osebnih vozil
v celoti opravlja popravila
avtobusov in tovornih vozil
izdeluje po lastnem patentu
aluminijaste paletne TIR
nadgradnje (tovorni zaboji,
urgoni, menjalni kesoni) za vse
vrste vozil in prikolic

A S
DOMŽALE

TRGOVSKO PODJETJE
NA VELIKO IN MALO S SERVISI

avto celje

63001 CELJE
LJUBLJANSKA C. 11

se priporoča za nakup
v prodajalnah v Celju, Velenju, Radečah in
Ljubljani, kjer nudi:

- originalne rezervne dele ZASTAVA
 - avtogume SAVA, TIGAR in TRAYAL
 - snežne verige
 - akumulatorje in dodatno opremo.
- Priporoča se za obisk in nakup

AVTO CELJE — CELJE

LESONIT

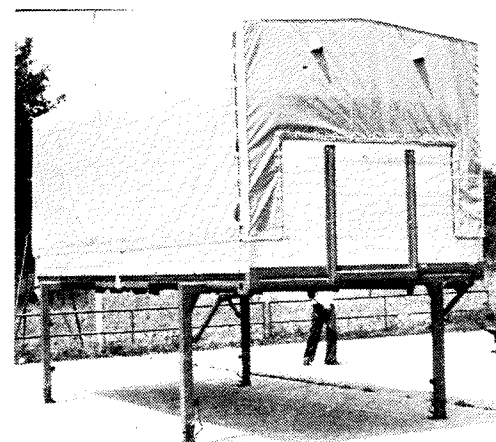
OB NOVI TOVARNI PREDVSEM SKRB ZA VARSTVO
OKOLJA

V Lesno kemični industriji Lesonit v Ilirski Bistrici pospešeno
gradijo novo tovarno plošč vlaknenk. Glavna proizvodna hala
površine 13.500 m² je skoraj v celoti pod streho, te dni pa je bilo z
združenimi močmi domačih in tujih strokovnjakov tudi srce nove
tehnologije: orjaška, 12-etažna in 720 ton teža stiskalnica s
potisno močjo 8000 ton.
Investicija, vredna blizu 70 milijard S din je tudi v republiških
okvirih pomemben objekt. Ne samo zato, ker je naložba kapitalno-
intenzivna in s katero delovni kolektiv rešuje vprašanje zastarele
tehnologije, zaposlovanja in s tem tudi problem socialne sigurno-
sti tega dela republike, marveč predstavlja tudi delno izpolnitev
dela obvez, ki izhajajo iz 3. čl. osimskega sporazuma.
V reko Reko sedaj iz proizvodnega procesa odteka 85% manjša
količina onesnažene vode, iz preostale količine vode pa so odstra-
njeni lesni delci. Situacija je torej bistveno izboljšana in je LESO-
NIT svoj delež onesnaževanja zmanjšal v precejšnji meri.
Lesno kemična industrija LESONIT bo tako v sredini naslednjega
leta, z dnem, ko bo stekla redna proizvodnja uspešno rešila
problem onesnaževanja okolja, čistoče reke Reke ter s tem dopol-
nila svoj prispevek k rešitvi tega vprašanja, seveda ob ukinitvi
dosedanje proizvodnje po mokrem postopku.

TKANINA
CELJE

trgovsko podjetje na drobno in debelo
SKUPNE SLUŽBE, Prešernova 10.
TOZD prodaja na veliko, Teharska 1.
TOZD Maloprodaja, Prešernova 10.

Veleblagovnica TKANINA — poslovalnica CICIBAN, Tomšičev trg 16.
poslovalnica DEKOR, Stanetova 19.
poslovalnica VERONIKA, Zidanškova 4.

Menjalni keson — uporaben tudi kot
začasno skladišče

A S
DOMŽALE
tel.: 061, 72831 JUGOSLAVIJA

Industrijsko gradbeno podjetje
Gradnja Žalec

Žalec, Aškerčeva 4; Telefon: Žalec 71-740, 71-741, 71-783; Žiro račun:
50750-601-190-72

schiedel – YU – dimnik

Vsak skoraj ve, kaj je dimnik, a kakšen mora biti dimnik, ni tako splošno znano. Dimnik mora imeti točno določene kapacitete že po veljavnih predpisih, poleg teh pa še mnoge druge, da lahko svojo nalogo v redu opravlja.

Dimnik je stroj ali naprava, ki ima določeno funkcijo – dober vlek, kot temu pravimo. Dimnik potrebuje za svoje delo energijo, ki pa gre v izgubo, dokler dimnik ni dobro ogret. Zato se mora hitro ogreti, da je sposoben prevzeti svojo funkcijo. Za svoje ogrevanje mora rabiti čim manj toplote, da prihranimo pri gorivu. Vsi dobro vemo, kako dragocena je energija, najcenejše gorivo pa je še vedno tisto, ki ga ni potrebno kupiti – to je prihranjeno gorivo. Vlečna moč dimnika je toliko večja, kolikor večja je temperaturna razlika med temperaturo dimnih plinov in okoliškega zraka ter, kolikor višji je dimnik. Dimnik mora imeti svetli presek takih dimenzij, ki jih zahteva priključna moč gorišča. Neugodno vplivajo na vlečno moč dimnika predvsem hrapavost notranjih sten, veternost in slaba toplotna zaščita. Dimniki morajo biti zgrajeni tako zato, da imajo čimbolj gladko površino

mom večplastnega dimnika. Notranji del dimnika, ki odvaja dimne pline, mora biti v nosilno konstrukcijo položen tako, da se lahko neodvisno razteza in krči po vsej višini in širini. Če dimnik ni zgrajen na ta način, bo njegova življenjska doba kratka, a njegova pravilna funkcija še krajša.

To pa je mogoče doseči samo z industrijsko izdelanimi elementi, iz katerih je mogoče na vsakem gradbišču sestaviti dimnik, ki lahko zadovolji izrednim zahtevam sodobnega dimnika. Tako smo prišli do montažnega troplastnega dimnika. Ta dimnik odgovarja vsem zgoraj navedenim zahtevam; je plinotesen, kislinoodporen, ognjevaren, notranje stene so gladke in je zato odpor minimalen, preprečuje zasajevanje in kondenziranje ter porabi zelo malo energije za segretje. Rezultat vsega tega pa je, da odvaja v zrak relativno čiste pline. Montaža je enostavna in hitra, tako da se čas gradnje zmanjša na minimum, vendar pa mora biti montaža strokovno izvedena.

Troslojne dimnike izdeluje pri nas IGM »GRADNJA« Žalec po sistemu SCHIEDEL, ki je najbolj razširjen sistem v Evropi. Ta sistem ima tri glavne dele:

- dimovodna okrogla cev iz posebnega šamota, ki ima robova prirejena za spoj na pero

- zunanji plašč dimnika kvadratne ali pravokotne oblike, ki ima okroglo odprtino, v katero ob montaži vložimo prej opisano šamotno cev

- tesnilo – dilatacijsko vrv iz mineralne vode, ki jo vložimo okoli šamotne cevi v prostor med cevjo in zunanjim plaščem. Mineralna voda zagotovi centriranje šamotnega vložka v zunanji nosilni plašč, hkrati pa zračni prostor med šamotom in plaščem po višini razdeli na zaprte izolacijske celice višine 33 cm.

Samo zračna plast, v kateri zrak miruje, je toplotna izolacijska plast.

Proizvodni program IGM »GRADNJA« Žalec zajema različne kombinacije dimnikov od profila 13,5 cm do 80 cm. Ti dimniki so lahko enojni ali dvojni v enem bloku ter v posebnih izvedbah, ki so najbolj primerne za individualno gradnjo, saj zajemajo kombinacije malih profilov. Poleg teh pa so v programu tudi dimniki z ventilacijskimi tuljavami v zunanjem plašču. Po dimenzijah so ti montažni dimniki veliko manjši od klasičnih, kar je tudi ena izmed mnogih prednosti.

Potreba po ventilacijah v stanovanjskih prostorih je vedno večja, saj vsi težijo k temu, da se stanovanje čimbolj zatesni in tako je onemogočena potrebna izmenjava zraka, ki je potrebna za dobro počutje ljudi. To nujno potrebno izmenjavo zraka je možno doseči z ventilacijskimi kanali. Podjetje GRADNJA Žalec ima kompleten asortiman ventilacij, ki so lahko enotne ali večkratne in vgradljive tako v nosilne zidove kot v predelne stene.

Takšna izbira montažnih dimnikov in ventilacij omogoča dejansko optimalne tehnične in ekonomske rešitve, tako v funkciji, kakor tudi pri sami gradnji, saj prihranek na času in prostoru je precejšen.

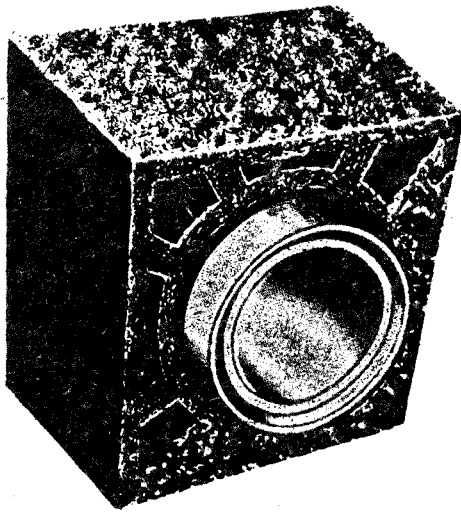
Mnogi izmed vas prav dobro vedo, kakšno neprijetno in zelo drago delo je popravljanje dimnikov, saj je potrebno dom, ki smo ga že uredili, ponovno spremeniti v gradbišče.

Če je potrebno popraviti samo nad streho, še ni tako hudo. Ko pa je popravilo dimnika v dnevni sobi ali spalnici, ko je mogoče potrebno predstavljati tudi instalacije, takrat je to resnično gradbišče v stanovanju. In v zadnjem času je nešteto primerov, kjer je potrebno dinamike popravljati v razmeroma novih zgradbah.

Predno se odločite, dobro premislite in obrnite se na nas, če mislite, da bi vam lahko svetovali pri vaših »dimniških težavah«; pa naj gre za popravilo ali pa za novogradnjo.

In kaj lahko dobite še pri IGM »GRADNJA« Žalec?

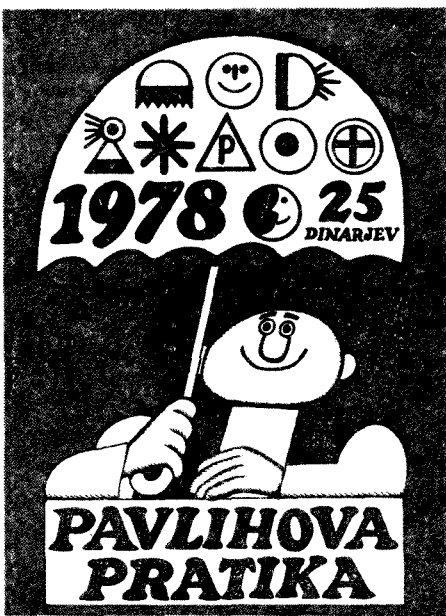
Montažna troprekatna greznica, montažni stropovi, potresni zidak, vse vrste betonskih zidakov in opeke do termičnih zidakov s 5 cm debelim vložkom iz stiropora so izdelki, brez katerih se ne da graditi.

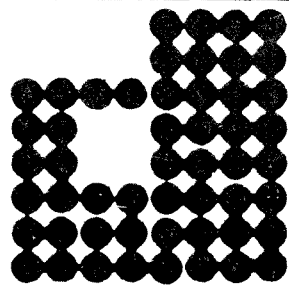
notranje stene, da so absolutno plinotesni, in da imajo zadostno toplotno izolacijo. Predvsem mora biti dimnik plinotesen, to pomeni, da vse pline od kurišča odvede izven objekta, navadno nad zgradbo. Na tej poti dimni plini ne smejo nikjer uhajati in tudi zunanji zrak ne sme prodirati v dimno tuljavo. V posebnih okoliščinah – pri nizki temperaturi dimnih plinov, se plinske sestavine vežejo s prisotno vlago v kisline, ki so zelo agresivne. Zato mora biti notranji del dimnika zgrajen iz kislinoodpornega materiala, če hočemo ohraniti zahtevano trajnost, ki je zelo pomembna, saj bi morala biti življenjska doba dimnika, kot dela zgradbe, daljša od življenjske dobe same zgradbe.

Dimnik mora biti ognjevaren. Nešteti so požari, ki jih je povzročil slab dimnik. Take škode lahko z dobrimi dimniki v celoti preprečimo.

Ognjevaren je dimnik, če je iz negorljivega materiala in tako toplotno zaščiten, da toplota dimnih plinov ne more ogreti zunanjih površin do take temperature, ki bi lahko povzročila vžig drugih delov zgradbe ob dimniku. Dimnik je edini element v zgradbi, ki je izpostavljen posebno visokim temperaturam, ki so znatno višje kot temperature ostalih delov zgradbe. Splošno znano je, da se materiali pod vplivom temperature raztezajo in krčijo in v gradbeništvu poznamo dilatacije, ki morajo biti že zaradi nihanja zunanje temperature. Ne smemo pozabiti, da so nihanja temperature v dimnikih velika in tudi pogostejša, kot v drugih delih zgradbe. Ta bistveni problem za trajnost dimnika in ohranitev plinotesnosti je mogoče reševati samo s siste-

**KOLENDAR • IMENA • VREME •
PRIPOROČILA IN NASVETI
DELOVNIH KOLEKTIVOV •
KAJ PA ZDRAVJE? • DOBRA
VOLJA • IZUMI IN ODKRITJA
• MARSIKAJ O SLOVENCIH
• UGANKE IN KRIŽANKE •
ŽIVALI KAR TAKO IN V BASNIH
• ZANIMIVOSTI • HUMOR •
vesela • debela •
• brana • iskana**

DELO

Časopisno
in grafično
podjetje, Ljubljana

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije,
razglednice, prospekte in reklamne
tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v
najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za
večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
Izdaja osrednji slovenski dnevnik »Delo«.
Telex, štirinajstdnevnik Naši razgledi,
revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana,
Zabavnik.

KINEMATOGRAFSKO PODJETJE

Ljubljana, uprava Nazorjeva 2.

**Kino: UNION SLOGA
KOMUNA ŠIŠKA
MOJCA VIČ**

vedno pester izbor domačih in tujih filmov

SESTAVIL:	NAČRT	MESTO V	DOLGOREPA	SLOVENSKI	ČEŠKA PRI-
KOPRIVSEK	POTOVANJA	MAKEDONIJI	PAPIGA	FILM	TROILNICA
ODISEJEVA DOMOVINA					
PRIMORSKO VINO					
SVEVO					
IGRSNOVA DRAMA					TV-15
Ž. IME				NOČNA PTICA	PRITISK
KRAJ PRI OPATIJI					
RISAL: JAK	APLAVDER	AFRIŠKO VELEMESTO		SPLIT	
		KRAJ PRI KRŠKEM		DUŠEVNA BOLEZEN	
STARINSKA HARFA				ZEMELJSKI TEČAJ	
PRODAJAL. IZDELKOV IZ LEETA				GARDNER	
SKANDINAV. MESTO			ŽIVALSKI VRT	ILJUŠIN	
				VOĐNA ŽIVAL	
				LISTNATO DREVO	
ZLOGOVANJE V ZBORU					KAČA VELIKANKA
					TOVARNA V HOČAH
ZNANI ST. RIMSKI PLEMIČ					
AVELLINO		JOŽE OKOREN		H ₂ O	
		PEČ		BRANE DOLENC	
POLJSČINA			KRIŽAJ		
REŠUITE KRIŽANKE	CELJE		TV-15	MAŠA REKA	

Srečanje z Vodopivčevo mamo

Oktoberja letos je Vodopivčeva Justina iz vasi Kamnje na Vipavskem praznovala 94-letnico življenja. Obiskal sem jo, da bi ob tem njenem življenjskem prazniku še kaj več zvedel in potem kaj napisal o njej, saj živi že skoraj polno stoletje, preživela je obe svetovni vojni, vmes pa vse polno tegob, skrbi in malih radosti skromnih delovnih ljudi tam izpod Kucelja pred Trnovskim gozdom. Marsikaj sem zvedel od nje in bilo je lepo srečanje.

Spomladi 1944 sem bil politkomisar čete v Dolomitskem odredu. Zadrževali smo se na sektorju Podkraj – Studeno – Vodice, t. j. na širšem območju Hrušice. Poveljstvo 30. divizije, kamor je operativno spadal tudi naš odred, je v maju organiziralo partijsko-politični tečaj za bataljonske in četne politkomisarje. Tečaj je vodil Mirko Zlatnar, bil pa je na Čavnu. Udeležili smo se ga trije iz odreda. Vedno se ga rad spominjam, saj je bil to najlepši mesec, ki sem ga preživel pri partizanih. Učenje je bilo zanimivo, organizirano je bilo po nekakšni seminarski metodi. Kakih 30 nas je bilo tečajnikov in zavarovanje. Nemci in domobranci iz Ajdovščine nas niso vznemirjali. Dvakrat na dan smo jedli, zvečer ob tabornem ognju pa smo si kaj zabavnega povedali in si zapeli. Mesec dni življenja v pravem azilu sredi vojne vihre. Resnično, bilo nam je lepo tam gori na Čavnu! In neke nedelje proti koncu maja smo dobili prelep obisk. Iz vasi pod Kuceljem in Čavnom, Kamnja, Potoč, Vrtovin, so nas obiskala dekleta. Deset ali morda kaj več jih je prišlo, v košarah in jerbasih pa so nam prinesle belega kruha, nekaj sira, vina in prvih češenj. Dekleta so nam pripovedovala, kako živijo v dolini, kako so organizirane v mladinski in skopevski organizaciji. Skupaj smo peli partizanske in narodne pesmi in pred večerom je bilo obiska konec. Hvaležni in veseli smo se poslovali od pogumnih in brhkih vipavskih deklet.

Pogovarjam se s 94-letno Justino Slokar, poročeno Vodopivec v vasi Kamnje. Čeprav jo je pred

4 leti zadela lažja možganska kap, se je ženica kar dobro opomogla. Zgovorna je, še dobro sliši, le vid ji je nekoliko opešal. Pripoveduje, kako je bilo težko v letih prve svetovne vojne. Mož Franc, ki je bil 20 let starejši od nje, je bil sprva na fronti pri Dobrodo, kasneje pa v Srbiji. Doma je ostala sama z otroki, od katerih je najstarejši Franc imel leta 1916 komaj 7 let, Rozalija 4, Ema 3 in Polde 2 leti, leta 1917 se je pa rodila še Marija.

Po prvi svetovni vojni so se rodili še Stanko, Slavka in Pepca. Družina je rastla, z njo pa tudi skrbi in pomanjkanje.

Nekaj let pred drugo svetovno vojno, ko bi se morda že obrnilo na bolje pa so fantje morali k vojakom in te vojaščine ni bilo ne konca ne kraja. Dekleta so postale služkinje v Trstu in Gorici. Potem je prišla druga svetovna vojna, ki je bila za Vodopivčeve še hujša od prve, saj so jo tudi neposredno in krvavo doživljali.

Stanko je pobegnil iz italijanske vojske in je 13. 2. 1943 prišel v partizane. Z večjo skupino novincev je odšel na Dolenjsko v Cankarjevo brigado, od koder se je proti koncu leta 1943 vrnil domov. Po Stankovem odhodu v partizane, so Italijani mater Justino zaprli, domačijo pa izropali in pohištvo razbili. Šele ob kapitulaciji Italije se je ženica, tedaj stara 56 let, vrnila s Kostanjevice nad Gorico, kjer je bila zaprta. Sin Polde se je tudi vrnil iz ital. vojske in odšel v partizane. Sin Franc je ostal nekje v juž-

ni Italiji in dolgo niso vedeli, kako je z njim. S prekomorsko enoto je prišel v Jugoslavijo in se boril v Dalmaciji, Liki in na Dolenjskem. Doma pa sta ga čakali žena in hčerka. Starejše hčere so bile od doma, doma pa sta bili najmlajši Slavka in Pepca, ki sta postali mladinski aktivisti, kurirki in obveščevalki.

Aprila 1944 je prišla žalostna vest, da je Polde padel na Vrsniku na Cerkljanskem kot borec Kosovelove brigade.

Dne 13. oktobra 1944 je vas Kamnje doživela svoj najtežji dan. Nemci so pridri v vas, nekje staknili nekakšen seznam odborov narodnoosvobodilnega odbora in začeli iskati ljudi po tistem seznamu. Požgali so nekaj domačij, med njimi tudi Vodopivčevo in nad vasjo pobili 5 vaščanov, med njimi tudi Justininega brata Toneta Slokarja, starega 60 let Okrajna gospodarska komisija jim je dala kravo, da so imeli vsaj nekaj mleka. Pa se je našel »prijatelj«, ki je to povedal domobrancem v Ajdovščini. Nekega dne so se pritepli v vas, Vodopivčevim vzeli kravo in še grozili, da bodo koga ustrelili.

Proti koncu januarja 1945 so Nemci napadli okolišno načelstvo OZNE za Vipavsko, ki se je tedaj zadrževalo v vasi Pedrovo nad Branikom. Tu je padel Vodopivčev Stanko, ki je bil tedaj okrajni aktivist na tem terenu. Tako so se težki in žalostni dogodki neustavljivo vrstili in se zgrinjali nad Vodopivčevo družino.

Ob osvoboditvi je bilo najprej treba misliti na obnovo požgane domačije. Vrnili se je Franc in se z vso voljo lotil kmetovanja. Dekleta so se poročila. In ostarela Justina sedaj preživlja jesen svojega življenja zdaj v Kamnjem pri Francu, zdaj pri Pepci v Ajdovščini ali pa pri Slavki v Novi Gorici. Tako med vnuki obnavlja svoje spomine in zadovoljna gleda, kako mladi rod dorašča in živi vse lepše, mnogo lepše kot v letih njene mladosti.

Ciril Zupanc

Martin Kos-Martinov

Spomini na Rašiško četo

Opis Rašiške čete, življenja v njej, njenih akcij in nekaterih dogodkov, ki se nanašajo na tedanje dejavnosti čete.

Bilo je zadnje dni julija 1941, ko sem se pridružil partizanom v komaj osnovani Rašiški četi. Ta dan je odšel v partizane tudi Martin Jurič iz Smartna. Na zvezo z njim je prišel brat Ludvik. Zveza je bila, kot po navadi, na koncu naše njive, zahodno od vasi Zgornje Gameljne. Od tu smo odšli skozi gameljske gozdove pozno zvečer v četo, ki je tedaj taborila v gozdu, imenovanem »španov prepad«, vzhodno od vasi Rašica. V taborišču čete je bilo tistega večera kar mirno. V temi sem se srečal z do tedaj nepoznanim partizanom, ki me je pozdravil s pozdravom »V BOJ!«. Odgovoril sem mu: »ZA SVOBODO«. Če ta pozdrav ne bi slišal že prej od Mihe Novaka, bi bilo to za mene nekaj novega. Miha Novak me je namreč teden pred prihodom v četo poklical na Rašico, da bi se pogovorila o tesnejšem sodelovanju. Na ta sestanek sta prišla tudi Gameljčana Ludvik Kališ in Jože Aleš.

Naslednje jutro sva bila z Juričem, kot novince, predstavljena vsem partizanom. Tedaj jih še ni bilo veliko, zato sva se z vsakim posebej prisrčno pozdravila. Nekatere med njimi sem poznal že od prej kot npr.: Rezko Dragar, Maksa Pečarja, Miha Novaka, Staneta Kosca in Alojza Pečnika. Verjetno pa sta bili tedaj med njimi tudi Angela Tacar in Mara Kosec. Stane Kosec me je kot dobrega znanca in deloma tudi sodelavca, seznanil s političnim komisarjem čete Miletom Špacepanom ter z načinom življenja v četi. V taborišču je bilo nekaj šotorov, ki so bili namenjeni za spanje in shrambo.

Izredno me je zanimala oborožitev. Če se prav spominjam, smo imeli le en puškomitraljez, češko zbrojevko, puške, bombe, nekaj pištol, med njimi »efenke«, in bajonete. Za partizana, ki je že od prej dobro poznal orožje, je ta oborožitev nekaj pomenila.

Spominjam se, da se je pri prvem pregledu orožja v četi cev moje mavzarice najbolj svetila. Kdor je v tem času vedel, kaj puška predstavlja, jo je znal tudi ceniti. Za orožje je močno skrbelo tudi vodstvo čete, saj je bilo večkrat izdano povelje: »Puške na pregled!«

Taborišče naše čete je bilo dobro zavarovano. Na straži smo se menjavali po razporedu, tako da je prišel na vrsto vsak borec. Imeli smo tudi kuhinjo, v kateri so v glavnem pripravljale hrano partizanke. Ker sem bil po poklicu mesar, sem jim rad pomagal pri rezanju mesa, kruha ali pri pripravljanju ustrelnih divjačin.

Vodstvo čete, to je komandir Stane Kosec in njegov namestnik Miha Novak, sta nas seznanjala z organizirano četo, z orožjem ter s posamezniki, ki so orožje že znali uporabljati. Še več pa je bilo takih, ki tega niso znali. Domenili smo se, da bomo z orožjem redno vadili, da bi ga znali čimbolje uporabljati. V ta namen smo izkoristili ves prosti čas. S puško in pištolo smo se urili v taborišču. Vadili smo brez nabojev. Na primernem ravnanju mestu pod taboriščem smo vadili tudi metanje ročnih bomb.

Pri urjenju je bila posebna pozornost namenjena tistim partizanom, ki še niso znali ravnanja z orožjem. Če se prav spominjam, smo prvič streljali s pravimi naboji tistega dne, ko smo zapustili taborišče.

V taborišču čete je bila podnevi obešena bojna zastava. Ko se je četa zjutraj postavila v pozdrav, smo na povelje komandirja zapeli Internacionalo in dvignili zastavo na drog. Prav tako smo jo zvečer spuščali. Na zastavo je pazila Rezka Dragar, pozneje pa Miha Novak. Pred zastavo smo tudi zaprisegli. Vedno, kadar smo bili s puško na rami poklicani v zbor, smo, ko je padlo povelje »Pozdrav!«, usmerili pogled v zastavo. Tako smo se pozdravljali tudi pri menjavanju straže. Borci, ki so bili podnevi v taborišču, so imeli orožje zloženo v kupe, nekakšne piramide. Kadar in kdor je bil brez puške, je pozdravljajal s stisnjeno pestjo desnice ob glavi in vzklikom: »V boj!« ter odgovorom: »Za svobodo!«

V četi smo uporabljali znak razpoznavanja, ki ga je izdalo poveljstvo čete.

Tedaj je bila četa še v razvoju, vendar z visoko borbena moralo. Ni nas bilo veliko, zato smo bili razporejeni v dve desetini. Vodov nismo imeli. V desetini, kjer sem bil tudi jaz, so bili borci iz celotnega območja tako, da smo povsod, kamor smo šli ali prišli, poznali teren, ljudi in razmere.

Iz prvih dni partizanstva se spominjam, da smo odhajali na teren po hrano. Obiskovali smo svoje in domačine. Pogovarjali smo se s prebivalci iz Trzina, Črnuč, Spodnjih, Srednjih in Zgornjih Gameljnov, z Rašice, Smartnega, Tacna, Pirnič, Skaručne in vse do Senkovega turna. Povsod so nam bili naklonjeni. Iz teh krajev so malo kasneje začeli prihajati v našo četo novi borci.

Krajani teh vasi so nas oskrbovali z vsem potrebnim in s podatki, ki so bili za nas velikokrat zelo dragoceni. S takim delovanjem so bojkotirali oblast okupatorja. Mi smo izkoristili vsako priložnost, da smo naše ljudi na terenu obveščali z dogajanjem na bojiščih. Podatki so bili skromni, vendar so jih naši ljudje sprejemali z velikim zanimanjem.

Spominjam se, da je nekega večera iz čete pobegnil mladenič, doma iz Črnuč. Zapustil je stražarsko mesto. Napravil je hudo napako, saj bi nas sovražnik lahko presenetil in pobil. Še isti večer smo šli za njim in ga našli doma na svinjaku. Ko smo se vrnili v taborišče, smo zjutraj s patruljami dobro pregledali okolico, če ni morda kje sovražnik. Mislili smo, da nas je dezertar izdal. Ko smo ugotovili, da v bližini ni nikogar, smo še opravili že prej predvidene vaje v bojnem streljanju, nato smo pospravili bivališče čete in odšli v novo taborišče.

(se nadaljuje)

Prof. dr.

Janez Kanoni- Tevž

V Ljubljani je umrl v 74. letu starosti prof. dr. Janez Kanoni-Tevž. Bil je profesor psihiatrije na Medicinski fakulteti v Ljubljani in predstojnik Psihiatrične klinike v pokoju. Fakulteto je končal 1929. l. in nato služboval na Golniku, v Novem Celju ter že pred vojno v Bolnici za duševne bolezni v Polju.

V NOB je aktivno deloval od julija 1941, torej takoj, ko je navedeno bolnišnico, posebno po svoji iniciativi, povezal v sodelovanje z Osvobodilno fronto, kot važno bazo za zdravljenje ter skrivanje partizanov in aktivistov. Zato je tudi dr. Kanoni bil zaprt od avgusta 1942 do septembra 1943 v taborišču na Rabu in nato v zloglasni jetnišnici v Koprju. V partizane je stopil leta 1943. Bil je sanitetni referent odreda, brigade, upravnik bolnice v Snežniku, Slovensko-hrvaške bolnice ter potem sanitetni referent OZNA za Slovenijo. Po osvoboditvi je bil do demobilizacije decembra 1945 načelnik historignega odseka IV. armade. O svojem delovanju v NOB je napisal in objavil razne dokumente pod svojo redakcijo ter spomine in podatke iz NOB, ki pomenijo važna izhodišča za zgodovino NOB.

Največje povojno delo je opravljal prof. dr. Kanoni kot psihiater, velik strokovnjak vse do upokojitve leta 1977 zaradi težke bolezni, saj je bil 100% invalid.

Ob osvoboditvi se je prof. po nujnosti svojega poklica in obstoječih razmer znašel na vodstvenem mestu službe, ki jo je bila med vsemi vejami medicine v Sloveniji, vojna najbolj prizadela: psihiatrija. Evtanazijski program, ena od nacističnih akcij, ki naj bi očistila od Nemcev okupirani svet tako imenovanih manjvrednih oseb, dalje likvidacija in izpraznitev Psihiatrične bolnišnice Novo Celje, ostale bolnišnice pa z utesnjevanjem pacientov v neprimerne zgradbe. Te razmere so povzročile, da je po vojni od prejšnjih 1300 postelj ostalo le 400 postelj in le 4 psihiatri. To je imel dr. Kanoni po vojni in ob ustanovitvi popolne medicinske fakultete v rokah, ko je moral začeti z izgrajevanjem klinične in bolnišnične psihiatrije pri nas. Pri tem je treba upoštevati še dejstvo, da z osvoboditvijo nikakor niso izpuhteli predsodki v pogledih na duševno bolnega, ki so bili pri nas še prikrito prisotni. S temi težavami se je moral profesor spoprijeti in se često opreti celo na množična občila, da je razmajal javno mnenje in odgovorne forume, da bi si izbral odgovarjajoče mesto v rang lestvice potreb v zdravstvu. Psihiatrija z množico svojih bolnikov, ki se često brez besede puste oropati slednjega človeškega dostojanstva, je toliko bolj potrebovala človeka, ki je pogumno zastavil oblast za njih. Pomemben mejnik v njegovih prizadevanjih je zlasti resolucija 1953, s katero se je republika obvezala začeti s sistematično izgradnjo psihiatričnih oddelkov bolnic, kar je tudi delno že ustvarjeno.

Hkrati se je profesor uveljavljal tudi kot pedagog; z redkim darom in bogatimi izkušnjami je predaval pronicljivo študentom in drugim slušateljem v takem jeziku, da je ostal s svojimi nauki globoko zasidran v spominu učencev. Svoje delo je krepil z razpravami in članki znanstvenega, organizacijskega ter poljudnega značaja doma in v tujini. Če je danes povprečna osnovna skrb za duševno bolnega v Sloveniji, v okviru Jugoslavije, na prvem mestu, je to zelo velika zasluga prof. Kanonija in zato mu gre največja zahvala. Velika zahvala mu gre tudi za skrb ranjencev NOV.

Janez Parkelj

V Kresniških Poljanah je umrl borec štirinajste divizije, Janez Parkelj, star komaj 66 let. V NOV je stopil leta 1943. V eni izmed borb na Štajerskem je padel v roke Nemcem, ki so ga odpeljali najprej v mariborske zapore in od tam naprej v taborišče v Nemčijo.

Franc Kisovec

Julija letos je umrl v Jevnici Franc Kisovec, star 76 let. Za časa NOV je bil voznik, ki je prevažal hrano, ranjene partizane in sanitetni material. Mnogokrat je bilo to delo zelo težko opraviti, saj je njegov dom stal tik pred nemško postojanko.

Anton Bradač

Anton Bradač je bil čevljar v Kočevju. Jože Šeško ga je leta 1937 sprejel v KPS. Bil je organizator in borec OF in NOV Slovenije na Kočevskem. Nosilec spomence 1941 in drugih odlikovanj. Umrl je v starosti 71 let v Kočevju.

Franc Novak

V Tuhinju smo se poslovili od Franca Novaka, borca NOV od 1943. leta. Nekaj časa je bil v Kamniškem bataljonu, nato v Šlandrovi brigadi in na Dolenjskem v XII. brigadi, v sestavi XV. divizije. Bil je komandir čete. Za svoje zasluge je prejel štiri odlikovanja.

Dr. Manojlo Grujičić

Dr. Manojlo Grujičić je umrl v Ljubljani star komaj 46 let, bil je sanitetni major in doma iz vasi Orehovica pri Srebrenici v Bosni. Očeta so mu ustaši ustrelili že leta 1942 in zaradi tega je zbežal v Srbijo. Kot deček je bil kurir štaba prve Krajiške brigade na sremski fronti. Po vojni je delal kot zdravnik v ambulanti garnizona v Ljubljani in v ambulanti za borce.

Ivan Jesenovec

Na Dobrovi pri Ljubljani smo v začetku oktobra pokopali Ivana Jesenovca, ki se je rodil 1899 leta. V času NOV je bil kot aktivist zelo delaven vse od 1941. leta. Pozneje je bil v internaciji v Nemčiji.

Neža Turk

V Hrenovici pri Postojni smo se oktobra poslovili od Neže Turk. Stara je bila 85 let. Aktivno je sodelovala v NOB že 1942. leta. Bila je velika opora družini v tragediji leta 1944 in aktivna borka za pravice delovnega človeka.

Miha Rus

V Jevnici se je smrtno ponesrečil Miha Rus, ki se je rodil 1906. leta. Že leta 1942 se je povezal z naprednimi ljudmi in tako kmalu postal prekaljeni obveščevalec. Kljub njegovi previdnosti so ga Nemci ujeli in odpeljali v taborišče v Nemčijo. Od tam se je vrnil po osvoboditvi.

Franc Pikel

Franc Pikel se je rodil 1922. leta v Brijunih pri Zagorju. Umrl je za posledicami prometne nesreče. Bil je aktivist na terenu Zagorje-Trbovlje-Celje-Laško-Sevnica. Kot borec pa v Kamniško-zasavskem odredu. Leta 1943 je bil ujet in poslan v taborišče v Mauthausen. Od njega smo se poslovili na piranskem pokopališču.

Oskar Levpušček

V devetinosemdesetem letu starosti nas je zapustil Oskar Levpušček iz Kanalskega Loma. Že leta 1942 se je vključil v vrste OF. Bil je predsednik OF in NOO. Zaradi aktivnega sodelovanja z NOG so mu požgali hišo, sina pa aretirali. Hči je odšla v partizansko ciklostilno tehniko. Leta 1945 so tudi njega aretirali in ga zaprli v goriške zapore.

Francka Šmajd

V 53. letu starosti je umrla Francka Šmajd iz Predoselj pri Kranju. Že leta 1942 je začela aktivno sodelovati v NOB. Ko je zanjo na terenu postalo nevarno sta s sestro odšli med partizane. Sestra je kmalu po prihodu padla. Francka je bila dobra borka za kar je prejela tri odlikovanja.

Maksimiljan Humar

Na pokopališču v Kneži smo se poslovili od Maksimiljana Humarja, rojenega leta 1909. Februarja 1942 je bil nasilno mobiliziran v italijansko vojsko na Sicilijo. Spomladi leta 1944 je stopil v NOV v Dalmatinsko pomorsko brigado. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in zasluge za narod.

Angela Obreza

Septembra je umrla Angela Obreza. Rodila se je leta 1887 v kraju Stebovnik. Vrata njenega doma so bila vedno odprta partizanom, obveščevalcem in kurirjem. Kako priljubljena je bila, zgovorno priča množica, ki jo je spremljala na zadnji poti na pokopališče na Zgornji Ponikvi pri Žalcu.

V korak z družbo!

Na devetem srečanju pionirjev – dopisnikov, ki je bilo 4. in 5. novembra v Postojni, so bila nagradjena tudi najboljša pionirska glasila... Na fotografiji: Silvo Teršek, glavni in odgovorni urednik TV 15 in Milena Štrajnarjeva v pogovoru s sodelavci TV 15.

O devetem srečanju pionirjev – dopisnikov, ki je bilo (pod pokroviteljstvom Kulturne skupnosti Postojna in v organizaciji Zveze prijateljev mladine Slovenije, Zveze prijateljev mladine Postojna ter uredništev Pionirskega lista, Pionirja, Kurirčka, Dolenjskega lista, 7 dni, Radia Koper, Radia Ljubljane, Ljubljanskega dnevnika, Kmečkega glasa in TV-15) 4. in 5. novembra v Postojni, bomo še pisali! V današnjem zapisu pa bi se nekoliko dlje pomudili le ob »zaključkih strokovne žirije«, ki je, v okviru tega že tradicionalnega srečanja najmlajših peres in njihovih mentorjev, ocenjevala in tudi nagradila najboljša pionirska glasila v letu 1976/77.

Zvedeli smo, da je bila bera pionirskih, šolskih glasil odredov kar bogata: uredništvo Pionirskega lista in Zavod SRS za šolstvo sta prejela v oceno več kot stošestdeset glasil.

In slišali, da so glasila vsebinsko bogatejša, otroško pristnejša, izbor prispevkov skrbnejši, da so bolj pregledna in da jih krasi raznolikost, da so »vse manj zborniki šolskih nalog in vse bolj resnični odraz skrbi za sproščeno otrokovo izpoved«. Da je čutiti skrb za čistost, živost in čustvenost jezika, da je zabeležen napredek v zanimivosti oblike in tehnični ureditvi. Pa to, da so se mladi dostojno oddolžili letošnjim velikim jubilejem Tita in partije! Da Loške iskricke iz Škofje Loke »kar izžarevajo življenje in razmišljanje mladih«, da je v Našem glasu iz Lovrenca na Pohorju »čutiti utrip šole in celotnega kraja, trdno povezanega v celoto«, da sega Mladi Vipavec iz Vipave s svojimi prispevki v najbolj svetle trenutke naše zgodovine, »o katerih s spoštovanjem govori vsak pionir in mladinec«, da Črno zlato iz Trbovelj iskreno, toplo in čustveno podoživlja dni predvojnega revolucionarnega gibanja »s spoštovanjem do trpljenja in žrtev ter z zavestjo, da je treba s tolikimi žrtvami priborjeno svobodo znati ceniti, jo varovati, braniti«. In tako naprej.

Pravzaprav vse to, kar smo pravkar zapisali, ni nič novega! Vsi, ki že leta spremljamo prizadevanja uredniških odborov pionirskih glasil, pa več kot skrbnih in požrtvovalnih mentorjev – da ne govorimo o težavnih pogojih, v katerih še marsikje ustvarjajo in, začuda, tudi vztrajajo – vemo, kakšen je mladi rod današnjih dni. Vemo, da pripada naši stvarnosti, da ima rad domovino in da je negovanje revolucionarnih tradicij, predvsem narodnoosvobodilnega boja, že dolgo prisotno v njegovem delu. In še marsikaj dobrega bi lahko našli!

Kot pri vsem tem nikakor ne gre prezreti ustvarjalnega prispevka Zveze prijateljev mladine Slovenije, mentorice pionirske organizacije in, v konkretnem primeru, osemčlanske komisije, ki je ocenjevala prispela glasila.

S tem seveda ni rečeno, da nas vnovične potrditve le-tega in tako je bilo tudi v Postojni, vedno znova in znova ne razveselijo. Ne, še zdaleč ne! Nikakor pa ne smemo biti zadovoljni samo s tem. Zato nismo nič manj pozorno prisluhnili ugotovitvi, da stojte pred organizatorji jubilejnega, desetega srečanja pionirjev – dopisnikov nove, zahtevnejše naloge... Nismo povprašali, kakšne. Nič ne de. Tudi ta mimogrede navržena misel je bila dovolj, da so razmišljanja, ki so se človeku utrnila ob poslušanju »zaključkov strokovne žirije«, dobila vzpodbudno potrditev.

Predno nadaljujemo, bi želela poudariti, da danes govorimo o pionirskih glasilih.

Vemo pa, da je pionirska organizacija najmlajša družbena organizacija otrok s pomembnimi idejnovzgojnimi izobraževalnimi nalogami pri oblikovanju pionirjev v samoupravne socialistične osebnosti. Povedano z eno mislijo: Njen cilj je imeti rod, ki bo usposobljen nadaljevati to revolucijo! In tudi to vemo in če tega morda kdo le ne ve, je treba to tolikanj glasneje povedati, da so v tem boju za nove vzgojne vrednote prav pionirska glasila in v njih tista prava beseda, samoupravna in socialistična, prispevek težko izmerljive vrednosti.

Ob vsem tem seveda ne gre pozabiti, da daje to pripravljanje otroka na njegovo jutrišnje družbeno življenje že prve rezultate in da je utrip današnjega trenutka socialistične revolucije iz dneva v dan hitrejši, bogatejši. Tega v »zaključkih strokovne žirije«, ki je ocenjevala in tudi nagradila najboljša pionirska glasila v letu 1976/77, žal, ni bilo dovolj čutiti! (So takšna tudi pionirska glasila?) Bile so to vzpodbudne in lepe ocene, vredne priznanja, a na moč podobne tistim lani, predlani. Pogrešali smo, ne kot frazo, enostavno smo pogrešali besedo o otroški samoupravi kot nepogrešljivi sestavini življenja pionirjev, s katere podoba bi se ponašalo to in to glasilo. Pogrešali smo, na primer, glasilo, ki so ga pionirji izdajali ob obrambnih dnevih. (V pojasnilo: le-ta niso prišla na naslov razpisnika natečaja.) Pa so bila nekatera izmed slednjih, prejeli smo jih v našem uredništvu, več kot imenitna.

In ob koncu našega opazanja – malo v pomoč malo v ilustracijo – še besede, na katere je v tovarniškem pomenku opozorila Marta Lešnjakova, odgovorna urednica Pionirskega lista:

Bilo je že kar dolgo tega, kar je ena izmed mentoric vprašala, zakaj imamo na šolah samoupravne dneve. »Vsak dan bi moral biti samoupraven!« je še pribila. S samoupravnim dnevom je približno torej tako kot z mesecem knjige, z dnevom solidarnosti. Nekoliko vizionarske misli so to, bi lahko kdo rekel. Morda so nekoliko preuranjena in neučakana tudi naša pričakovanja. Kdo ve? Namen je bil dober: Da bi šli naši najmlajši in vsi, ki jim je zaupana neposredna skrb za vzgojo tega našega bogastva in te naše prihodnosti, še toliko prej kot drugi, v korak z družbo!

MILENA ŠTRAJNAR

Avtomatična upokožitev

V. M., Ajdovščina

Vprašanje: V časopisih ste zasledili, da predvideva zakon o združenem delu avtomatično prenehanje delovnega razmerja, če delavec izpolni pogoje za upokožitev. Ali so kljub temu kakšne možnosti, da delavec vseeno dela do izpolnitvega 60 leta starosti?

Odgovor: Zakon o združenem delu določa v 216. členu, da delavcu preneha delovno razmerje po samem zakonu (torej avtomatično), če izpolni pogoje za osebno upokožitev. Zakon pa še pravi, da to vprašanje republiški zakon lahko reši tudi drugače. Pri nas je zdaj v javni razpravi osnutek zakona o delovnih razmerjih, ki določa, da mora vsak delavec, ki izpolni 40 let (moški) oziroma 35 let (ženska) delovne dobe v pokoj, če delovna organizacija ne odloči drugače. Republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pa predlaga sledeče dopolnilo k temu določilu: delavcu, ki ima dobo med NOV priznano kot posebno dobo in ki ne privoli v prenehanje delovnega razmerja, se posebna doba šteje v pokojninsko dobo v enojnem trajanju. Trenutno še ni znano, katero stališče bo obveljalo in bo zato treba počakati na zakon o delovnih razmerjih.

Plačilo prometnega davka

M. F., Novo mesto

Vprašanje: Ste 100% vojaški invalid z okvaro spodnjih okončin in nameravate kupiti osebni avtomobil. Zanima vas, ali ste oproščeni plačila prometnega davka pri nakupu avtomobila.

Odgovor: Invalidi so res oproščeni plačila prometnega davka ob nakupu avtomobila, izpolnjeni pa morajo biti nekateri pogoji. Predvsem morajo imeti veljavno vozniško dovoljenje, iz katerega mora biti razvidno, da so kljub invalidnosti zmožni voziti motorno vozilo. Drugi pogoj je, da kupijo novo vozilo neposredno pri proizvajalcu in tretji, da prodajalcu avtomobila predložijo odločbo o invalidnosti ali potrdilo invalidske komisije ali zavoda za rehabilitacijo, da so trajno navezani na uporabo invalidskega vozila. To odločbo je treba pokazati tudi ob registraciji avtomobila, ker takrat zahtevajo potrdilo o plačnem prometnem davku. Žal pa je večkrat problem, da nekateri invalidi zaradi svojega stanja vozniškega dovoljenja ne morejo dobiti oziroma jim je bilo odvzeto in so tako prikrajšani za to olajšavo pri nakupu avtomobila. S tem problemom se pospešeno ukvarja republiški sekretariat za finance.

Upokožitev pri 55 letih

O. Z., 1925

Vprašanje: Imate 18 let delovne dobe in priznana dvojno štetje od 15. 5. 1944 do 15. 5. 1945. Ker se niste stari 55 let, veste, da se še ne morete upokožiti. Zanima pa vas, ali obstoji možnost, da se upokožite, ko boste dosegli starost 55 let, delati pa prenehate že sedaj. Če ta možnost obstoji, bi radi vedeli še, ali vam pripada pokojnina na podlagi desetletnega povprečja ali pa vam je kot udeleženki NOV zajamčena pokojnina neodvisno od povprečja.

Odgovor: Zavarovanka pridobi pravico do starostne pokojnine, ko dopolni starost 55 let in pokojninsko dobo 20 let. Ker imate le 18 let pokojninske dobe, ne morete sedaj prenehati z delom in čakati, da dopolnite 55 let starosti, pač pa bi morali delati vsaj še dve leti, tako da bi bil z 20-letno pokojninsko dobo izpolnjen tudi drugi pogoj. Ob upokožitvi pa se bo pokojnina odmerila na podlagi desetletnega povprečja osebnih dohodkov, zaradi udeležbe v NOV pa se bo znesek pokojnine povečal za 30%.

RANJENEC NA KONJU. Franci Župan, peti razred Osnovne šole Hinka Smrekarja

Amintore Fanfani

Ponedeljek, 31. oktobra 1977

Predsednik italijanskega senata Amintore Fanfani, ki se mudi na obisku v naši državi, se je v Beogradu pogovarjal a predsednikom skupščine SFRJ Kirom Gligorovom.

Jugoslovanska delegacija, ki jo vodi Vladimir Bakarić, je odpotovala na proslavo 60-letnice Oktobrske revolucije.

Torek, 1. novembra 1977

Po vsej Sloveniji smo s cvetjem in svečami obudili spomin na naše padle borce v revoluciji.

Sreda, 2. novembra 1977

ZDA so izstopile iz mednarodne organizacije dela, v kateri je zastopanih 135 držav, v vsaki državni delegaciji pa so predstavniki vlade, sindikatov in združenja delodajalcev.

V Zagrebu so pokopali pesnika, akademika in predsednika Zveze književnikov Jugoslavije Gustava Krkleca.

Na obisk v našo državo je prispela indonezijska vojaška delegacija.

Četrtek, 3. novembra 1977

V Sloveniji se mudi gospodarska delegacija SAP Vojvodine, ki je obiskala nekatera podjetja, sprejel pa jo je tudi predsednik izvršnega sveta SRS Andrej Marinc.

Za jugoslovanskega veleposlanika v Grčiji je bil imenovan Radko Močivnik.

Odbor pri RK SZDL za vprašanja naših delavcev, začasno zaposlenih v tujini, je sprejel uredniško zasnovo 14-dnevnikarja za slovenske delavce v tujini.

Petek, 4. novembra 1977

Predsedstvo SFRJ je na 87. seji ocenilo nedavne obiske Edvarda Kardelja v ZDA kot zelo uspešne.

Jugoslovanska delegacija na beograjski konferenci KVSE je udeleženkam predlagala, da bi okrepili vlogo evropske ekonomske komisije ZN.

Zahodnonemška vlada je ustanovila posebne enote za boj proti teroristom, ki bodo delovale v skupinah od dva do pet članov.

Sobota, 5. novembra 1977

Osrednje sovjetsko glasilo Pravda je objavilo članek predsednika SFRJ in ZKJ Josipa Broza Tita, ki ga je napisal za to glasilo ob 60-letnici velike oktobrske revolucije.

Predsednik CK ZKS France Popit je v imenu jugoslovanske delegacije govoril v Minsku na proslavi oktobrske revolucije.

Ponedeljek, 7. novembra 1977

Na povabilo podpredsednika ZIS in zveznega sekretarja za zunanje zadeve Miloša Minića je na prijateljski in uradni obisk v našo državo prispel indijski zunanji minister Atal Behari Vadžpaji.

Političnega kriminala vse manj

Po izrazitem dvigu v letu 1972, prihaja obdobje postopnega upadanja političnega kriminala – je zapisano v internem poročilu Javnega tožilstva Srbije. Tako je v prvem polletju leta 1977 bilo samo 26 (1976 – 41) prijavljenih za dela proti ljudstvu in državi, 78 (1976, v istem času 101) pa za kazniva dejanja kršitve ugleda države, njenih organov in predstavnikov, za kazniva dejanja širjenja lažnih vesti.

NIN – 30. oktobra 1977

Vzor nemirnega iskalca

V slovo Mitju Gorjupu je govoril tovariš Franc Šetinc:

... Na koncu si izrazil prepričanje, da je večina mladih sprejela revolucijo za svojo ter da ji je pripravljena dajati ves svoj žar, polet, talent in znanje! Tem tvojim mislim moramo samo pritrditi. Res je revolucija delo vseh generacij in samo takšna – iz enega kosa – je lahko večno mlada, trdna, uspešna in nepremagljiva. Samo takšna revolucija nosi s seboj prihodnost. Zato ne smemo nikoli dovoliti, da bi jo delili po generacijah, kajti vsi rodovi, od starih predvojnih revolucionarjev in partizanov do sedanjega mladega rodu, so in morajo biti en sam mogočen nepretrgan revolucionarni tok. Že zdavnaj smo se namreč odločili, da si postavimo zgradbo, dovolj svetlo in visoko, da se bomo lahko v njej vzravnali kot gospodarji in ne kot podaniki. Pri tej veličastni graditvi je dovolj in preveč dela za več rodov, kajti pozidati jo je treba od temeljev do strehe. In celo če bi delili, kdo je postavil temelje in kdo zidove, ostane še vedno dolžnost vseh rodov, sedanjih in tistih, ki še prihajajo, da stalno utrjujejo temelje in lepšajo to zgradbo v skladu z novimi spoznanji ter da so jo pripravljene tudi braniti.

DELO – 3. novembra 1977

Po delu – v brigade

Mladi iz tovarne »Goša« iz Smederevske Palanke so organizirali še eno veliko delovno akcijo. Vsak dan, ko tovarniška sirena označi konec dela, slečejo modre delovne obleke in si oblečejo brigadirsko uniformo! Tako vrsta 1300 mladih delavcev, tehnikov in inženirjev, začne svojo drugo delovno izmeno. Tokrat urejajo tovarniško okolico, delovne prostore in parke okrog svojih oddelkov. (Med njimi je več kot 1000 članov ZSM ter več kot 300 komunistov.) »Ko so nas pozvali k dopolnilnemu delu, smo se odzvali vsi, brez razmišljanja,« pravi Milorad Macić, strojni tehnik. »Zavedamo se, da vse kar delamo, delamo za lastno korist.«

POLITIKA EKSPRES
– 13. oktober 1977

Po isti poti

Slabe tri tedne kasneje sem se srečala z vrstniki teh razposajenih fantov in deklet na skupni poti – na poti od Jasenovca, preko Kozare, Jajca, Drvarja do Bihaća, ki ji pravimo Pot AVNOJ. Ne razposajenosti in ne sme-

ha ni bilo, marveč resnoba, globoko doživljanje tega, kar so videli in slišali. Enako pozorno in enako doživeto, morebiti še bolj kot mi starejši, so spremljali besede naših vodičev, enako spoštljivo in ponosno so stopali na kraje, kjer so v borbi in v krvi nastajali temelji vsega, kar danes smo in kar imamo. In enako kot nas so tudi nje do solz ganile preproste, do srca segajoče besede črnolasega moža, ki je v senci mogočnega spomenika na Kozari pripovedoval o njenih slavnih bitkah in trpljenju. In enako kot mi bržkone ne bomo pozabili, kar je na koncu rekel: da nam izročilo in sporočilo vseh mrtvih junakov iz Kozare in drugod širom po domovini bodi v spomin in zavezo, da mlade generacije nikoli ne bodo imele potrebe postavljati take spomenike.

... Predvsem sem razmišljala, kakšno napako delajo vsi, ki skrbijo za izlete in potovanja mladih, pa pri tem pozabljajo, da je naša domovina polna krajev, kot so Kozara, Jajce, Drvar, Bihać, Sutjeska, Dražgoše, Jasenovac, Kraljevo in mnogo drugih, ki jih je treba zmerom znova obiskati! Pa ne zaradi turistične radovednosti, marveč tako, kot žejni človek poišče izvirek, da si nabere novih moči.

7D – 27. oktobra 1977

Oktober danes

Mitja Ribičič:

– Spominjam se, kako smo na dan Oktobra 7. novembra 1942. leta štajerski partizani bojevali eno svojih najtežjih bitk na Dobrovljah nad Savinjsko dolino. Takrat so bili ranjeni mnogi naši borci, ujete partizane in politične delavce pa so vodili s sramotilnimi napisi po celjskih ulicah in jih nato ustrelili na dvorišču Piskra. In vendar smo tudi v tistih okoliščinah počastili spomin na Oktober in Lenina, izražajoč upanje v zmago Sovjetske zveze in zavezniških vojsk proti fašizmu. Iz osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov se je rojevala naša socialistična revolucija, prva po Oktobru dejansko zmagovita, nadaljujoč s samoupravljanjem Leninovo zamisel o sovjetih, vnašajoč v njegove ideje o enakopravnosti narodov in držav nova načela, verujoč v njegove napovedi, da bodo izkoriščane množice na azijskih in drugih prostranstvih zaradi oktobrskih pridobitev končno stopile na pot svoje suverenosti in osvoboditve.

Tako je bilo med narodnoosvobodilnim bojem in potem v graditvi socialistične jutrišnjice Jugoslavije.

SOBOTNA PRILOGA DELA
– 5. novembra 1977

Niso jih pozabili

Ob cesti, ki pelje proti mostu čez Sočo, stoji lepo obdelana lesena plastika. Ob pokopališču, tam za zidom, je spomenik iz železa in kamna. Ob drežniškem mostu je v kamen vklesan obraz partizana... Svojevrstni pomniki so to. Postavili in izdelali so jih pionirji, mladi likovniki z osnovne šole Kobariid!

PIONIRSKI LIST – 27. oktobra 1977